

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ:ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**<<ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.
ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ.>>**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ : ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΡΙΑ-ΣΟΦΙΑ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ :ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΠΑΤΡΑ, 2010

Ευχαριστίες

Ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ στον Καθηγητή μου και επιβλέποντα της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας Κο. Α. Παναγόπουλο για την πολύ μεγάλη βοήθεια του κατά την διάρκεια της εργασίας μου.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω όλους τους ειδικούς αλλά και εκείνους που ασχολούνται με το θέμα της λειτουργίας των τουριστικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην συγκεκριμένη αγορά καθώς και στην εφαρμογή αιεφόρου ανάπτυξης σε διάφορες περιοχές της Ελλάδος και όπου εκείνη κρίνεται αναγκαία. Επίσης με θέματα που αφορούν τα μέτρα εκείνα που εφαρμόζονται από τους υπευθύνους των γραφείων αυτών και τι πράττουν σε κάθε περίπτωση για την διατήρηση αλλά και προσέλκυση νέων πελατών – επιχειρήσεων στις περιοχές εφαρμογής αιεφόρου τουρισμού.

Επιπλέον θα ήθελα να δηλώσω ότι είμαι ευγνώμων στο προσωπικό των διαφόρων οργανισμών και περιοδικών τύπου που ασχολούνται με αυτού του είδους την θεματολογία, για την απεριόριστη παροχή πληροφοριών σχετικά με τις μορφές και τρόπους εφαρμογής αιεφόρου ανάπτυξης στο τομέα του τουρισμού.

Τέλος, θα επιθυμούσα να αποστείλω τις ευχαριστίες μου στα μέλη της οικογένειας μου, οι οποίοι όλο αυτόν τον καιρό της προετοιμασίας της συγκεκριμένης εργασίας αλλά και της έρευνας με στήριξαν σε υπέρτατο βαθμό.

Περιεχόμενα

	<i>Σελίδα</i>
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	1
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
1. <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο</u>: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ-ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΑΕΙΦΟΡΟ	8
1.1 Τουριστική ανάπτυξη γενικότερα και στην Ελλάδα ειδικότερα	8
1.2 Τι είναι ο τουρισμός	11
1.2.1 Η εξέλιξη του τουρισμού και η σημασία του	13
1.3 Οι επιπτώσεις της Τουριστικής Ανάπτυξης στον πολιτισμό, στην κοινωνία και στην οικονομία	15
1.4 Πως δημιουργείται η ανάγκη για Αειφόρο	21
1.5 Agenda 21	25
2. <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο</u>: ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	31
2.1 Τι είναι αειφόρος	31
2.2 Σχέση αειφόρου και βιωσιμότητας	36
2.3 Ορισμός βιωσιμότητας	40
3. <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο</u>: ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ	41
3.1 Ευρωπαϊκή Ένωση-Τουρισμός και προστασία φυσικού Περιβάλλοντος	41

3.2	Η αντιμετώπιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αλλαγή Κλίματος	42
3.3	Η παγκόσμια πρωτοπορία στην Εμπορία Δικαιωμάτων Εκπομπών Ρύπων και Πτυχές Περιβαλλοντικής Ανάπτυξης	43
3.4	Η έννοια του Οικολογικού Σήματος και Φυσικό Περιβάλλον	44
3.5	Το φαινόμενο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης των Επιχειρήσεων Τουρισμού ως μέτρο προστασίας του περιβάλλοντος που προτείνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την αειφόρο ανάπτυξη	48
3.5.1	Τι ορίζεται ως Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη των επιχειρήσεων ως προς το σεβασμό προς το φυσικό περιβάλλον	48
3.6	Απολογισμός των μέτρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία του περιβάλλοντος και προοπτικές για το μέλλον και την ανταγωνιστικότητα των τουριστικών επιχειρήσεων μέσω της αειφόρου ανάπτυξης	51

4.	<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο</u>: ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΑΕΙΦΟΡΟΥ	
	ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	55
4.1	Περίπτωση μελέτης-περιοχή Κερκίνη Τήλος	55
4.2	Περίπτωση μελέτης-Οικισμός Έναγρον στην Κρήτη Μαντινάδες και αρώματα στον Ψηλορείτη	58
4.3	Περίπτωση μελέτης-Αγροτικός ξενώνας “Tra i Frutti” στην περιοχή Agrigento, Racalmunto στην Ιταλία	62

5.	<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο</u>: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ	
	ΠΗΓΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ	67
	ΕΡΓΑΣΙΑΣ	
5.1	Συλλογή Δεδομένων	67
5.2	Δευτερεύων Δεδομένα	70
5.2.1	Μειονεκτήματα Δευτερογενών Δεδομένων	71

5.2.2	Πηγές Δευτερογενών Δεδομένων	71
5.3	Ανάλυση Δεδομένων	72
6. <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο</u>: ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ		72
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>		74

Περίληψη

Ζούμε σε μια εποχή όπου το εμπόριο των ταχυκίνητων καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών που παρέχονται από τις επιχειρήσεις, έχει διαφοροποιηθεί αρκετά σε σχέση με το άμεσο παρελθόν. Τα στελέχη και οι υπάλληλοι αυτών των επιχειρήσεων βρίσκονται σε μια διαρκή πίεση με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων των αγαθών και υπηρεσιών που παρέχουν προς τους καταναλωτές αλλά και τα κέρδη και μερίδια της αγοράς. Γνωρίζουν επιπλέον πολύ καλά πως τα διάφορα επιχειρηματικά σχέδια που εκτελούν και αφορούν τις γεωγραφικές περιοχές της χώρας, δεν είναι πλέον επαρκή.

Σκοπός της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας είναι να εξετάσει κυρίως την σημασία της λειτουργίας της τουριστικής αγοράς αλλά και το τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι τουριστικές επιχειρήσεις και οι τόποι προορισμού των τουριστών στις μέρες μας μέσω της εφαρμογής της αειφόρου ανάπτυξης. Επίσης η σχέση βιωσιμότητας και αειφόρου ανάπτυξης καθώς και πως η αειφόρος ανάπτυξη βοήθησε τις περιοχές που αναφέρονται στη παρούσα εργασία ως περιπτώσεις μελέτης. Σημαντικό ρόλο στην διερεύνηση αυτή, κατέχει και η έρευνα η οποία διεξήχθη και με βοήθησε να καταλήξω στα αποτελέσματα και σχετικά συμπεράσματα.

Εισαγωγή

Ο διεθνής τουρισμός σήμερα παράγει μερικές από τις πιο δυναμικές οικονομικές ανταλλαγές που γίνονται μεταξύ των χωρών. Μεταξύ του 1970 και 1993 οι διεθνείς αφίξεις έγιναν παραπάνω από τριπλάσιες αφού από 165 εκατομμύρια έφθασαν στα 500 εκατομμύρια. Την ίδια περίοδο οι διεθνείς τουριστικές αποδοχές έφθασαν από 17,9 δισεκατομμύρια δολάρια (Η.Π.Α.), στα 324 δισεκατομμύρια δολάρια (Η.Π.Α.)¹.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικός και για τις Ευρωπαϊκές χώρες, ειδικότερα αυτές στο νότο, όπως η Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία και Ελλάδα, αφού μπορεί να αντιπροσωπεύσει τη μεγαλύτερη εξαγωγική εισφορά στα ισοζύγια πληρωμών τους. Αυτές οι χώρες είναι ως εκ τούτου ιδιαίτερα ευαίσθητες στις διακυμάνσεις, στην ποσότητα και αξία του τουρισμού. Ωστόσο οι τάσεις αλλάζουν και οι νέες βιομηχανικές χώρες – κυρίως αυτές τις Ασίας όπως της Ταϊλάνδης, Μαλαισίας, Σιγκαπούρης και Χονγκ Κονγκ, παρουσιάζουν την μεγαλύτερη ανάπτυξη στον διεθνή τουρισμό μέσω σωστά καταρτισμένων πλάνων Μάρκετινγκ και μεθόδων που ευνοούν την προώθηση των υπηρεσιών της κάθε ξενοδοχειακής μονάδας ή καταλύματος στην ύπαιθρο.

Η έννοια του τουρισμού είτε διεθνής είτε τοπική, δημιουργεί μία συγχώνευση ανθρώπων από διαφορετικές κοινωνικές και πολιτισμικές ρίζες, και μία σημαντική αναδιανομή εισοδήματος από κυρίως εύρωστες βιομηχανικά περιοχές προς περιοχές που δεν έχουν βιομηχανική βάση ή κάποιον άλλο παράγοντα δημιουργίας μεγάλης προστιθέμενης αξίας². Οι περισσότερες μελέτες για τις επιπτώσεις της επιστήμης του Μάρκετινγκ στην τουριστική ανάπτυξη των καταλυμάτων υπαίθρου και μιας χώρας σε αυτόν τον τομέα,

¹ Χρήστου Ευαγ., 1999, “*Ερευνα Τουριστικής Αγοράς*”, εκδόσεις interbooks, Αθήνα

² Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ’, “*Τουριστικός Τομέας*”, Έκδοση για Ε.Α.Π.

οδήγησαν κυρίως σε οικονομικούς παράγοντες. Αυτό δεν ήταν μόνο επειδή αυτές οι επιπτώσεις ήταν πιο εύκολα μετρήσιμες αλλά επειδή επικρατούσε και ένα κλίμα αισιοδοξίας ότι τέτοιες μελέτες θα έδειχναν πως η τουριστική ανάπτυξη που προερχόταν από τον κλάδο της επιστήμης του Μάρκετινγκ, ήταν μεγάλου οικονομικού οφέλους για τους περισσότερους προορισμούς. Ωστόσο, αρκετές φορές αποδείχθηκε ότι ο τουρισμός έχει όχι μόνο θετικές οικονομικές συνέπειες αλλά συγχρόνως είναι και ο γενεσιουργός παράγοντας πολλών δυσμενών επιπτώσεων σε περιβαλλοντολογικό και κοινωνικό επίπεδο.

Ο τοπικός, εσωτερικός τουρισμός έχει παρόμοιες οικονομικές επιπτώσεις στις οικονομίες των τουριστικών προορισμών και οι οποίες έχουν ουσιαστικά προέλθει από την σωστή εφαρμογή του Μάρκετινγκ που υπάρχει στην κάθε επιχείρηση που δραστηριοποιείται στον τομέα του τουρισμού. Συμβάλλει και αυτή με την σειρά της στην τόνωση των τοπικών οικονομιών, αρκεί να εφαρμόζεται σωστά και αποτελεσματικά από τους διάφορους οργανισμούς. Παρ' όλα αυτά όμως ο εσωτερικός τουρισμός θεωρείται μία μορφή εξαγωγικής δραστηριότητας, αφού τα χρήματα που δημιουργούνται σε μία άλλη γεωγραφική περιοχή μέσα στα όρια της ίδιας χώρας, αναδιανέμονται σε κάποια άλλη περιοχή.

1. Κεφάλαιο 1^ο : Εξέλιξη Τουρισμού - Επιπτώσεις της Τουριστικής Ανάπτυξης και Ανάγκη για Αειφόρο

1.1 Τουριστική Ανάπτυξη Γενικότερα και στην Ελλάδα Ειδικότερα

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί έντονα το φαινόμενο της αύξησης του τουρισμού όχι μόνο με προορισμό τις χώρες του εξωτερικού αλλά και την Ελλάδα. Η αύξηση αυτή εξαρτάται σημαντικά από την οικονομική κατάσταση της κάθε χώρας και συνεπώς των κατοίκων της, την ηρεμία που επικρατεί στις σχέσεις μεταξύ των κρατών αλλά και στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της κάθε χώρας. Αποτελεί γεγονός πως όταν υπάρχει μια κατάσταση σταθερής και υγιούς οικονομίας, ο πελάτης – τουρίστας μπορεί να προγραμματίσει σωστά την περίοδο των διακοπών του είτε χειμώνα είτε καλοκαίρι, βάση των εσόδων του.

Για να μπορέσει όμως μια χώρα όπως η Ελλάδα να προσελκύσει έναν αριθμό τουριστών, θα πρέπει να διαθέτει εκείνο το φυσικό περιβάλλον στην ύπαιθρο το οποίο θα μπορεί να προσφέρει κάποιες φυσικές ομορφιές και στιγμές ξεγνοιασιάς και ξεκούρασης ή ακόμα και περιπέτειας κατά την διάρκεια των διακοπών αυτών.

Υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι επιλέγουν να κάνουν τις διακοπές τους σε διάφορες χρονικές περιόδους εντός του χρόνου και αντί να προτιμήσουν ένα ήσυχο μέρος για ξεκούραση με ωραία θάλασσα και αρμονική φυσική ζωή, προτιμούν να περάσουν ένα διάστημα μακριά από το άγχος της καθημερινότητας και της δουλειάς σε ένα περιβάλλον όπου θα τους προσφέρει την περιπέτεια και συγκεκριμένες δραστηριότητες³. Για το λόγο αυτό, έχουν αναπτυχθεί στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια διάφορα καταλύματα υπαίθριου τουρισμού τα οποία προσελκύουν ένα μεγάλο αριθμό πελατών με σκοπό την διαμονή σε αυτά και την απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος.

³ Τσάρτας, Π., 1996, “*Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι : κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό,*”

Φυσικά για να μπορέσει ένα αντίστοιχο τουριστικό κατάλυμα υπαίθρου να ανταπεξέλθει στην σωστή οργάνωση που απαιτείται για μια τέτοια διαμονή και πλήρης λειτουργία το καλοκαίρι αλλά και το χειμώνα, θα πρέπει να διαθέτει την κατάλληλη εμπειρία και γνώση των στελεχών του προκειμένου να γνωρίζει τι ακριβώς αναζητά ο κάθε πελάτης και πως θα μπορέσει να ικανοποιήσει τα αιτήματά του. Στην προσπάθεια λοιπόν αυτή που καταβάλει το κάθε τουριστικό κατάλυμα υπαίθρου, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει για την προστασία του τουριστικού τομέα ειδικούς νόμους και ψηφίσματα τα οποία ενισχύουν τον υγιή ανταγωνισμό των τουριστικών αυτών επιχειρήσεων εντός των χωρών της Ένωσης και φυσικά στην Ελλάδα.

Τα περισσότερα καταλύματα υπαίθρου που λειτουργούν στις μέρες μας φροντίζουν να προσφέρουν στους πελάτες τους δελεαστικά πακέτα διακοπών, προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες τους στο έπακρον αλλά και να εξασφαλίσουν την μακροχρόνια πελατειακή σχέση μαζί τους. Τα καταλύματα αυτά έχουν πλέον κατανοήσει πως πρόκειται για επιχειρήσεις οι οποίες έχουν ως σκοπό την κάλυψη των αναγκών των πελατών τους στον τομέα του τουρισμού και των διακοπών, αλλά όχι για μια και μόνο φορά. Σκοπός του κάθε ταξιδιωτικού καταλύματος υπαίθρου είναι να προσφέρει ευχάριστη και ήσυχη διαμονή στους τουρίστες που θα επισκεφτούν την Ελλάδα, με το δυνατόν χαμηλότερο κόστος προσφέροντας ταυτόχρονα στον κάθε πελάτη την άνεση και την πολυτέλεια που εκείνος επιθυμεί για τις διακοπές του. Το φαινόμενο του τουρισμού υπαίθρου, εμφανίστηκε στην Ελλάδα τα τελευταία 25 χρόνια περίπου και αποτελεί σημαντικό τομέα ανάπτυξης του Ελληνικού τουρισμού και διακοπών.

Τα σημεία τα οποία υπάρχουν εντός της Ελληνικής επικράτειας και μπορούν να προσφερθούν στους πελάτες για να περάσουν τέτοιου είδους διακοπές είναι πολλά και διάσπαρτα στα διάφορα μέρη. Το μόνο λοιπόν που πραγματικά μένει στους τουρίστες που θα προτιμήσουν ένα τέτοιο είδος διακοπών, είναι να αναφερθούν σε αυτούς τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που συνδυάζει το κάθε μέρος στην ύπαιθρο και κατόπιν οι ίδιοι να επιλέξουν αυτό που πραγματικά επιθυμούν.

Η Ελλάδα διαθέτει μια πληθώρα τόπων και τουριστικών θερέτρων, όπου κάποιος μπορεί να απολαύσει ήσυχες ή περιπετειώδης διακοπές. Οι διακοπές στην ύπαιθρο διεξάγονται συνήθως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες ή την άνοιξη όπου και ο καιρός προσφέρεται για αυτές. Από τα πλέον δημοφιλέστερα μέρη όπου λειτουργούν καταλύματα στην ύπαιθρο, θεωρείται η περιοχή από την Στερεά Ελλάδα και πάνω. Τα μέρη εκείνα διαθέτουν κατάλληλα ψηλά βουνά και τις φυσικές πηγές όπως ποτάμια, δάση και απότομες κορφές.

Γνωστός προορισμός είναι ο Όλυμπος για την δύσκολη πεζοπορία και ορειβασία με τις δύσκολες πλαγιές, αφού στο συγκεκριμένο βουνό διατίθεται και αντίστοιχο κατάλυμα και καταφύγιο. Άλλα παρόμοια φυσικά μέρη κατάλληλα για διεξαγωγή τουριστικών αποδράσεων υπαίθρου, θεωρούνται τα Καλάβρυτα και τα βουνά της Αράχοβας όπου σε εκείνα τα μέρη κάποιος μπορεί να συναντήσει και τον απόλυτο πολιτισμό με πολύ ωραία καταφύγια και ξενοδοχεία αλλά και να αισθανθεί την φύση κατά την διάρκεια της ημέρας με χιονοδρομίες και διεξαγωγή αθλημάτων στο χιόνι. Γενικότερα λοιπόν η Ελλάδα προσφέρει μια σημαντική ποικιλία τέτοιων τόπων οι οποίοι προσφέρονται για την τουριστική περιπέτεια και που τα ταξιδιωτικά πρακτορεία μπορούν να προτείνουν στους πελάτες τους για ξεχωριστές και όμορφες αποδράσεις περιπέτειας στην ύπαιθρο.

Ο τουρισμός υπαίθρου έχει ως σκοπό, ο τουρίστας να γνωρίσει καλύτερα τον τόπο και να περιηγηθεί στα δασώδη μονοπάτια, τις γαλήνιες λίμνες ή τα ορμητικά ποτάμια και γενικότερα σε ότι ιδιαίτερο υπάρχει η δυνατότητα να συναντήσει κανείς στο φυσικό τοπίο του τουριστικού του προορισμού. Το φυσικό αυτό τοπίο θα μπορούσε να συνδυαστεί με την δυνατότητα για αθλήματα περιπέτειας (extreme sports) καθώς και την ξενάγηση σε παλιές εκκλησιές και μοναστήρια, πέτρινα γεφύρια και αρχαιολογικά ευρήματα. Ιδιαίτερα σημαντική έτσι ώστε να εγκλιματιστεί πλήρως με την περιοχή και με τον καθημερινό τρόπο ζωής της ο τουρίστας, είναι η συμμετοχή σε τοπικά πανηγύρια, γιορτές, έθιμα⁴. Με λίγα λόγια ο τουρίστας γίνεται μέλος, έστω και προσωρινά, αυτού του τόπου που επισκέφθηκε και μέσω ουσιαστικά των

⁴ www.agrotravel.gr

διακοπών του και της ψυχαγωγίας του αποκτά γνώσεις για την περιοχή υπαίθρου που επισκέφτηκε.

1.2 Τι Είναι ο Τουρισμός

Πολλοί οι οποίοι ασχολούνται με το φαινόμενο του Τουρισμού, έχουν διατυπώσει κατά καιρούς την ερώτηση Ποια πραγματικά είναι η κατάσταση του Τουρισμού στις μέρες μας⁵. Είναι πραγματικότητα πως ο τομέας αυτός είναι ιδιαίτερος σημαντικός, αφού έχει αποδειχτεί ότι συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στην αύξηση του Α.Ε.Π. κάθε χώρας. Στις μέρες μας δραστηριοποιούνται πάνω από δύο εκατομμύρια τουριστικές εταιρείες, όλες μέσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁶. Ο αριθμός αυτών των επιχειρήσεων αναμένεται να αυξηθεί δραματικά τα επόμενα χρόνια, λόγω των δυνατοτήτων που προσφέρονται σε αυτόν τον τομέα.

Η έννοια του τουρισμού αρχίζει να απασχολεί τους υπευθύνους των κρατών αλλά και των επιχειρήσεων οι οποίες άρχισαν να δραστηριοποιούνται δυναμικά στο τομέα αυτό, μετά την έλευση του 1960 όπου όλο και περισσότεροι είναι εκείνοι που αναζητούν την ηρεμία της φύσης για ξεκούραση και χαλάρωση από το άγχος της καθημερινότητας. Ο τουρισμός ως έννοια είναι άμεσα συνδεδεμένος με την αποχή των ατόμων από την καθημερινή τους εργασία για ένα μικρό χρονικό διάστημα, συνήθως από 3-4 μέρες έως ένα μήνα περίπου και κατά το οποίο χρονικό διάστημα οι άνθρωποι ασχολούνται με πράγματα ευχάριστα και τα οποία τους διασκεδάζουν και τους χαλαρώνουν. Στις μέρες μας το περιεχόμενο του τουρισμού είναι άμεσα συνδεδεμένο με την επιλογή ενός τόπου το οποίο κάποιος πραγματικά επιθυμεί να επισκεφτεί με σκοπό να γνωρίσει τα μέρη τα οποία υπάρχουν στο τόπο αυτό, να γευτεί τις

⁵ www.naftemporiki.gr, άρθρο “*Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση*”, δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

⁶ www.naftemporiki.gr, άρθρο “*Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση*”, δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

παραδοσιακές συνταγές φαγητού αλλά και να γνωρίζει τα όποια πολιτιστικά ή άλλα αρχαιολογικά και νεότερα μνημεία διαθέτει.

Αναφορικά με τον τουρισμό υπαίθρου, θα πρέπει να αναφερθεί πως ο κλάδος αυτός έχει αναπτυχθεί από το 1980 και έπειτα όπου κάνουν την εμφάνισή τους μαζικότερα τα καταλύματα υπαίθρου παράλληλα με τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται στις περιοχές που δραστηριοποιούνται. Ο τουρισμός υπαίθρου είναι μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον χώρο υπαίθρου. Ουσιαστικά αποτελεί την παράλληλη ανάπτυξη δραστηριοτήτων που αποσκοπεί στην οικονομική και την κοινωνική αναβάθμιση των περιοχών της υπαίθρου, με την ανάδειξη και στήριξη:

- *της ήπιας και μικρής κλίμακας προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών*
- *της τοπικής υπαίθριας παραγωγής*
- *της δημιουργίας και εμπορίας παραδοσιακών προϊόντων υπαίθρου*
- *του πολιτιστικού και φυσικού πλούτου της κάθε περιοχής*

Από την άποψη αυτή, η ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου, ενδιαφέρει κυρίως φορείς και επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτήν και σε αγροτικές περιοχές όπως παραδοσιακά καταλύματα, παραδοσιακά εστιατόρια και καφενεία, παραγωγούς και εμπόρους τοπικών προϊόντων, επιχειρήσεις δραστηριοτήτων, μουσεία κάθε είδους, διάφορους συλλόγους όπως Πολιτιστικούς, Φυσιολατρικούς ή Ορειβατικούς και Συνεταιρισμούς όπως Γυναικείους και Αγροτικούς, την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τα σχολεία και Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

Γενικότερα ο τουρισμός είναι πράγματι μία από τις οικονομικές δραστηριότητες με το σημαντικότερο δυναμικό για τη δημιουργία μελλοντικής ανάπτυξης και απασχόλησης στην Ε.Ε. Υπό το στενότερο ορισμό του, ο τουρισμός παράγει σήμερα πάνω από το 4% του ΑΕγχΠ της Ε.Ε. και ποικίλλει από 2% περίπου σε διάφορα νέα κράτη μέλη έως 12% στη Μάλτα. Η έμμεση συμβολή του στο ΑΕγχΠ είναι πολύ υψηλότερη - ο τουρισμός παράγει έμμεσα

πάνω από 10% του ΑεγχΠ της Ε.Ε. και παρέχει περίπου 12% του συνόλου των θέσεων εργασίας⁷.

1.2.1 Η Εξέλιξη του Τουρισμού και η Σημασία του

Ο Τουρισμός όπως τον γνωρίζουμε στις μέρες μας, αποτελεί κατεξοχήν φαινόμενο του 20ου αιώνα. Η αρχή μαζικού τουρισμού ξεκίνησε από την χώρα της Αγγλίας κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης με την άνοδο της αστικής τάξης και την σχετική φθηνή μεταφορά. Η δημιουργία της εμπορικής αεροπορικής βιομηχανίας μετά το τέλος του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου και η μετέπειτα ανάπτυξη των υπερηχητικών αεροσκαφών στη δεκαετία του 1950, έδωσε το σήμα για την γρήγορη ανάπτυξη των υπερπόντιων ταξιδιών. Αυτή η ανάπτυξη οδήγησε στη δημιουργία και ανάπτυξη μιας νέας βιομηχανίας, εκείνης της Τουριστικής.

Με τη σειρά του, ο Διεθνής Τουρισμός έγινε το σημείο ενδιαφέροντος για έναν μεγάλο αριθμό κυβερνήσεων σε όλο τον κόσμο, αφού όχι μόνο έδινε νέες θέσεις εργασίας αλλά μετατρέπεται ένα σημαντικό μέσο για την εισροή ξένου συναλλάγματος. Ο τουρισμός στις μέρες μας έχει αναπτυχθεί σημαντικά σε οικονομική και σε κοινωνική σημασία, είτε αυτός απευθύνεται σε τουρισμό πόλης είτε υπαίθρου και στα διάφορα καταλύματα και ξενοδοχειακές μονάδες που λειτουργούν εκεί. Άλλωστε, ο πιο γρήγορα αναπτυσσόμενος οικονομικός τομέας των πιο αναπτυγμένων βιομηχανικά χωρών τα τελευταία χρόνια, είναι ο τομέας των υπηρεσιών. Το μεγαλύτερο κομμάτι του τομέα των υπηρεσιών είναι τα ταξίδια και ο τουρισμός.

Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός πως ο τουρισμός είναι δυνατόν να αποτελέσει μέσο αναζωογόνησης και ανανέωσης των ανθρώπων εκτός από απλό μέσο ξεκούρασης εντός μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Η βελτίωση των εγκαταστάσεων των τουριστικών πόλεων της χώρας με σύγχρονη

⁷ www.naftemporiki.gr, άρθρο “Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση”, δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

υποδομή και εξοπλισμό, θεωρείται αναγκαία για την πλήρη αξιοποίηση των τουριστικών ιδιοτήτων των πόλεων αλλά και των τοπίων που επισκέπτονται οι τουρίστες που φθάνουν στην χώρα μας κάθε χρόνο. Ταυτόχρονα, η ένταξη των πόλεων και τοπίων αυτών σε ένα πλέγμα ποικίλων εγκαταστάσεων που μπορούν να συνδυάζουν και άλλες δραστηριότητες όπως αθλητισμός για όλες τις ηλικίες, πολιτιστικά, εγκαταστάσεις αναψυχής για νέους και παιδιά και πάρκα πρασίνου, επιτυγχάνεται μέσω της ανάδειξης νέων ανθρώπων οι οποίοι ασχολούνται με την βιομηχανία του τουρισμού στην Ελλάδα και απασχολούνται σε οργανισμούς και ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Επομένως βασικός σκοπός των αναπτυξιακών σχεδιασμών του τομέα του τουρισμού σε σχέση με την τουριστική ανάπτυξη των διαφόρων καταλυμάτων, θα πρέπει να είναι η προσέλκυση νέων επενδύσεων στον τομέα αυτό ώστε να αναπτυχθούν σύγχρονα κέντρα τουρισμού και αντίστοιχες ξενοδοχειακές μονάδες, όπως ήδη γίνεται με ταχείς ρυθμούς στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Τα κέντρα αυτά προσφέρονται για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών του τουριστικού προϊόντος και παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση τελευταία. Ήδη έχει επιδειχθεί ενδιαφέρον από ξένους και Έλληνες επενδυτές για την αξιοποίηση των τουριστικών πηγών της Ελλάδας με απώτερο στόχο την μετατροπή τους σε σύγχρονα κέντρα τουρισμού και αναψυχής.

Οι νέοι οι οποίοι σκοπεύουν να ασχοληθούν με την τουριστική βιομηχανία και αποφοιτούν από τις Ανώτερες σχολές τουριστικής εκπαίδευσης, έχουν ως πρωταρχικό σκοπό την αναβάθμιση των περιοχών με ήδη αναπτυγμένη υποδομή για τις ανάγκες του εποχιακού τουρισμού και οι οποίες ξεκινούν με σημαντικό πλεονέκτημα συγκριτικά με περιοχές που δεν έχουν αναδειχθεί ακόμα σε αξιοσημείωτα τουριστικά κέντρα. Οι απόφοιτοι των σχολών αυτών και οι οποίοι ξεκινούν να εργάζονται σε τουριστικές επιχειρήσεις, ξέρουν πως θα πρέπει να δώσουν ιδιαίτερη βαρύτητα στα μη καθιερωμένα τουριστικά κέντρα, παρόλα τα φυσικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν και αποτελούν νέους τουριστικούς τόπους. Γεγονός πάντως είναι πως οι τόποι αυτοί θα πρέπει να διαθέτουν πολύ καλό εξοπλισμό για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν με επιτυχία τα ήδη καθιερωμένα κέντρα.

Για το λόγο λοιπόν ότι ο τουρισμός πλέον αποτελεί μια ολόκληρη βιομηχανία με απαιτήσεις που γεννιούνται σε καθημερινή βάση, οι ειδικοί προσπαθούν να εκπαιδεύουν τους νέους και μελλοντικά εργαζόμενους στη τουριστική βιομηχανία, με τρόπο τέτοιο ώστε να μπορούν να αντιλαμβάνονται πως βασικό αίτημα στον τομέα αυτό είναι η ευχέρεια προσπέλασης δηλαδή οι περιοχές που προορίζονται για κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής και θα πρέπει να βρίσκονται κοντά σε αερολιμένα και να εξυπηρετούνται από καλό οδικό δίκτυο.

Χαρακτηριστικό της τουριστικής ανάπτυξης υπαίθρου είναι η άμεση αλληλεξάρτηση των επαγγελματιών μεταξύ τους αλλά και με τον τουρίστα η οποία πηγάζει από το γεγονός ότι στο τουρισμό υπαίθρου ο τουρίστας είναι επισκέπτης, φίλος, θαυμαστής του τόπου, είναι ένας «φιλοξενούμενος», ένας ταξιδιώτης που αναζητά τα μυστικά, την αυθεντικότητα και την ομορφιά του τόπου, εστιάζοντας στην ήσυχη ζωή, τη φυσική κληρονομιά και όλα όσα μοναδικά και ξεχωριστά έχει να προσφέρει ο κάθε προορισμός⁸.

Ολόκληρη η φιλοσοφία του τουρισμού υπαίθρου βασίζεται στη διαπροσωπική, ανθρώπινη, άμεση και φιλόξενη σχέση μεταξύ του κατοίκου της και του επισκέπτη. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητο ο επισκέπτης να έρθει σε επαφή με τη φύση, με την καλλιέργεια της γης, την περισυλλογή του καρπού, με τους ανθρώπους της περιοχής. Ο επισκέπτης μαθαίνει να φτιάχνει στον αργαλειό, να κεντάει, να παρατηρεί τα ζώα και τα πουλιά, να δοκιμάζει το κρασί και το τσίπουρο, να συμμετέχει στην παραγωγή τους, να καταλαβαίνει τη σωστή ώρα του τρύγου, τη γεύση, το άρωμα, το χρώμα του κρασιού της περιοχής μας, τη χρήση του κρόκου, τη διαφορά στις ποικιλίες του μελιού, τη διαδικασία και επιλογή κατά την περισυλλογή των μανιταριών ή των κάστανων.

1.3 Οι Επιπτώσεις της Τουριστικής Ανάπτυξης στον Πολιτισμό, στην Κοινωνία και στην Οικονομία

Μέσω της κατάλληλης τουριστικής εκπαίδευσης που προσφέρεται στους νέους που επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στον κλάδο του τουρισμού, δύναται να καταστεί σαφές από αυτά τα άτομα και γενικότερα από όλους όσους

⁸ www.agrotravel.gr

ασχολούνται με την τουριστική βιομηχανία ότι πριν από κάθε είδους ανάπτυξη για την αξιοποίηση των συγκεκριμένων πηγών, χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για την προστασία του πολιτισμού και την εξασφάλιση της ακεραιότητάς της. Η τουριστική εκπαίδευση συμβάλλει αποτελεσματικά στην διατήρηση του γνήσιου πολιτισμού στα κέντρα παραθερισμού και τουριστικών πόλεων και πρέπει να αποτελεί κύριο μέλημα. Είναι γνωστό ότι η όποια υποβάθμιση του πολιτισμού, συντελεί και στη μείωση της ανταγωνιστικότητας ενός συγκεκριμένου θέρετρου στην τουριστική αγορά.

Όπως είναι γνωστό στον χώρο της τουριστικής επιχειρηματικότητας, οι οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις από τις τουριστικές επενδύσεις διακρίνονται σε τρεις κύριες κατηγορίες :

- Άμεσες επιπτώσεις. Οι πληρωμές των τουριστών που δημιουργούν εισόδημα στις τουριστικές επιχειρήσεις, στα νοικοκυριά που εργάζονται σε αυτές, δημιουργούν απασχόληση με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, δημιουργούν τοπικά και εθνικά φορολογικά έσοδα, αλλάζουν συνήθειες και πολιτισμικά πρότυπα.
- Έμμεσες επιπτώσεις : Οι πληρωμές των τουριστικών επιχειρήσεων σε άλλες επιχειρήσεις για προμήθειες αγαθών και υπηρεσιών, πληρωμές προσωπικού, τοπική και εθνική φορολογία επιχειρήσεων, δημιουργία συνεργασιών και δικτύων μεταξύ επιχειρήσεων, δημιουργία ζήτησης από άλλες επιχειρήσεις για τις υπηρεσίες που παρέχουν, άνοδος αξιών γης και κόστους ζωής, πληθωριστικές πιέσεις.
- Παρακινηθείσες επιπτώσεις : Οι δαπάνες των νοικοκυριών των τουριστικών επιχειρήσεων και των εργαζομένων σε αυτές για διάφορες καθημερινές ανάγκες, αγορές διαρκών καταναλωτικών αγαθών, δημιουργία άλλων επιχειρήσεων άσχετων με τον τουρισμό, φορολογία φυσικών προσώπων, αλλαγές στην καθημερινή ζωή και στα πολιτισμικά πρότυπα, διάθεση για εκπαίδευση, πληθωριστικές πιέσεις.

Είναι ευνόητο στον χώρο της τουριστικής επιχειρηματικότητας, ότι όσο μεγαλύτερο ποσοστό από τις θετικές επιπτώσεις των τριών κατηγοριών

παραμένει σε τοπικό - περιφερειακό επίπεδο, τόσο μεγαλύτερες οι πιθανότητες για τοπική - περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη. Όμως, το νέο πρότυπο το οποίο έχει κυριαρχήσει και το οποίο μέσω της τουριστικής επιχειρηματικότητας μπορεί και επιδιώκει τον έλεγχο της «*συνολικής εμπειρίας*» της κατανάλωσης του τουρίστα, απειλεί τη διασπορά των θετικών επιπτώσεων στην τοπική οικονομία⁹. Τα παραπάνω είναι γνωστά σε όσες επιχειρήσεις ασχολούνται με τον τουρισμό και έχουν έλθει στην Ελλάδα με τα νέα πακέτα «*all inclusive*» για παράδειγμα και έχουν ως σκοπό να απορροφήσουν προσωπικό που έχει δεχθεί την κατάλληλη τουριστική εκπαίδευση για περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη του τόπου του.

Επιπρόσθετα ο ρόλος της τουριστικής ανάπτυξης σε κάθε χώρα και ειδικότερα στον κοινωνικό τομέα, είναι να εξασθενήσει το φαινόμενο της μερικής απασχόλησης των εργαζομένων στον τομέα αυτό και την εποχικότητα. Η απασχόληση και η αγορά εργασίας που δημιουργεί γενικά ο τουρισμός χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα και περιοδικότητα, από χαμηλές ειδικεύσεις, υψηλό δείκτη μη σταθερής στην ίδια μονάδα απασχόλησης, περιορισμένα ποσοστά συνδικαλισμού και γι' αυτό οι θέσεις εργασίας είναι χαμηλά αμειβόμενες και καλύπτονται κυρίως από γυναίκες, νέους - νέες που δουλεύουν «*part time*» και οικονομικούς μετανάστες. Σε όλα τα παραπάνω διακρίνονται τέσσερις κατηγορίες απασχολούμενων :

- Ø *Διοικητικό ειδικευμένο προσωπικό στην έδρα της τουριστικής επιχείρησης. Το προσωπικό αυτής της κατηγορίας είναι ολιγάριθμο και ιδιαίτερα ειδικευμένο*
- Ø *Χαμηλής ειδίκευσης προσωπικό στην ξενοδοχειακή μονάδα σε τομείς υποδοχής, εστιατόρια και κουζίνα, λογιστήριο, τοπική διεύθυνση, δημόσιες σχέσεις, προμήθειες κ.α.*
- Ø *Τεχνικό προσωπικό και προσωπικό συντήρησης εγκαταστάσεων, κήπων κλπ.*
- Ø *Ανειδίκευτο προσωπικό, συνήθως γυναικείο που θα εκπαιδευθεί επιτόπου όπως καμαριέρες, καθαρίστριες, λαντζιέρηδες κλπ.*

⁹ Χρήστου Ευαγ., 1999, «*Έρευνα Τουριστικής Αγοράς*», εκδόσεις interbooks, Αθήνα

Τέλος, δεδομένου ότι η ύπαιθρος μιας χώρας μαστίζεται από την εγκατάλειψη, κυρίως των νέων, καθώς και από τη συρρίκνωση του αγροτικού εισοδήματος, η λειτουργία των τουριστικών πηγών αποτελεί πολύτιμη εναλλακτική διέξοδο, η οποία αφενός αυξάνει την επισκεψιμότητα της περιοχής και αφετέρου αποτελεί τρανό παράδειγμα ανάπτυξης και αξιοποίησης των διαθέσιμων φυσικών πόρων. Η σκέψη μπορεί να επέλθει και να πραγματοποιηθεί από ανθρώπους οι οποίοι έχουν σπουδάσει το αντικείμενο αυτό εις βάθος και γνωρίζουν όλες τις παραμέτρους εκείνες οι οποίες συνδέονται με την ανάπτυξη του τουρισμού στην κάθε χώρα. Τα οικονομικά οφέλη που θα προκύψουν για την χώρα αλλά και τους ίδιους του τύπους τουρισμού, αναφέρονται ως ακολούθως :

- ∅ Εισροή περισσότερου συναλλάγματος εφόσον θα έχουμε τουρισμό μακράς παραμονής*
- ∅ Νέες θέσεις απασχόλησης με την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας λόγω της ζήτησης για ανάπτυξη υπηρεσιών αγοράς, όπως τράπεζες, καταστήματα και εστιατόρια*
- ∅ Ζήτηση αγαθών για περισσότερους μήνες το χρόνο και εξομάλυνση της εποχικότητας των τουριστικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών καθώς και φορολογικά και άλλα έσοδα για τις τοπικές αρχές*
- ∅ Βελτίωση των υπηρεσιών στον τομέα μεταφορών, όπως αεροδρόμια, οδικές συνδέσεις, κλπ.*

Σχετικά με τις επιπτώσεις του της τουριστικής ανάπτυξης στο πολιτισμό, θα πρέπει να αναφερθεί πως αυτές εντοπίζονται στην αλλαγή των κοινωνικών σχέσεων, στα ήθη και τα έθιμα καθώς και την εμπορευματοποίηση δραστηριοτήτων και προϊόντων τοπικού πολιτισμού και παράδοσης. Είναι γεγονός πως η γενικότερη μεταβολή των κοινωνιών σε περιοχές όπου αναπτύσσεται ο τουρισμός σε τρόπο ζωής και παραγωγικές δομές με τα επιλεγμένα χαρακτηριστικά του εκσυγχρονισμού και της αστικοποίησης, μπορεί να επιφέρει σημαντικότερες αλλαγές στην διαμόρφωση των κοινωνικών σχέσεων, ηθών και εθίμων.

Οι αλλαγές αυτές προκαλούνται με άμεσο ή έμμεσο τρόπο από τις νέες παραγωγικές και κοινωνικές δομές και οι οποίες εγκαθιδρύονται στις τουριστικές περιοχές της υπαίθρου και φέρουν αστικά χαρακτηριστικά¹⁰.

Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί πως η ανάπτυξη κάποιων οργανωμένων υποδομών και υπηρεσιών σχετικές με το τουρισμό, μπορεί να οδηγήσει σε μια συστηματική προώθηση των εμπορικών χαρακτηριστικών του κάθε τομέα με απώτερο στόχο την άμεση εξυπηρέτηση του τουρίστα και ως επί των πλείστων εκείνου που επιλέγει ολοκληρωμένα πακέτα διακοπών.

Αναφορικά με τις επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον, θα μπορούσε να υποστηριχτεί πως στον τομέα του τουρισμού έχει γίνει αρκετός λόγος για την προφύλαξη του περιβάλλοντος σε παγκόσμια βάση και πως αυτό μπορεί να προστατευτεί από τις διάφορες βλαβερές συνέπειες των μεταφορών αλλά και των πηγών ενέργειας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ψηφίσει και θεσπίσει κάποια ειδικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος από τις διάφορες δραστηριότητες του τουρισμού. Οι δραστηριότητες αυτές σχετίζονται με την μεταφορά και τις πηγές ενέργειας, καθώς και οποιαδήποτε άλλη ενέργεια μπορεί να αφορά τους τουρίστες και να είναι επιβλαβής για το περιβάλλον.

Γίνεται αντιληπτό πως τα μέτρα αυτά αποσκοπούν στην καλύτερη διαχείριση των περιβαλλοντικών πηγών καθώς και στην ευρύτερη μαζική εξυπηρέτηση των τουριστών στις διάφορες χώρες που επισκέπτονται. Στον τομέα των μεταφορών συμπεριλαμβάνονται όλα εκείνα τα μέσα με τα οποία οι τουρίστες μπορούν να μετακινηθούν από ένα μέρος στο άλλο, εντός ή εκτός συνόρων. Οι πιο διαδεδομένοι τρόποι μεταφοράς των τουριστών είναι μέσω αέρα (αεροπορικώς), θαλάσσης και οδικώς¹¹.

Λόγω της αύξησης του τουρισμού αλλά και των μετακινήσεων του τουριστών από μια χώρα στην άλλη, οι μετακινήσεις μέσω των παραπάνω

¹⁰ Κοκκώσης, Χ, Τσάρτας, Π., 2001, *“Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον”*, Εκδόσεις Κριτική

¹¹ Sheldon, P.J., 1997, *“Tourism Information Technology”*, McGraw Hill, London

τρόπων που αναφέρθηκαν μπορούν να προκαλέσουν βλαβερές συνέπειες στο περιβάλλον. Τα μέτρα αυτά αλλά και οι νόμοι που έχουν ψηφιστεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση αποσκοπούν στην προστασία αυτού καθώς και στην καλύτερη διαχείριση των ομάδων τουρισμού, προκειμένου τα ταξιδιωτικά πρακτορεία και τα διάφορα καταλύματα να συνεχίσουν να έχουν κύκλο δραστηριοτήτων αλλά και ένα σωστό φυσικό περιβάλλον στο οποίο θα στέλνουν τους πελάτες τους για διακοπές και εξορμήσεις περιπέτειας.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει επίσης να αναφερθεί πως είναι σημαντικό για μια κοινή προσπάθεια εκ μέρους όλων των υπευθύνων των ταξιδιωτικών πρακτορείων με απώτερο σκοπό την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Για να διεξαχθούν όλες αυτές οι μεταφορές, χρησιμοποιούνται φυσικές πηγές ενέργειες όπου μερικές από αυτές είναι αρκετά πολύτιμες για το μέλλον. Σκοπός είναι η μείωση της χρησιμοποίησης των πηγών αυτών αλλά και η εξασφάλιση για την μελλοντική τους χρήση.

Επιπλέον οι υπεύθυνοι των πρακτορείων και καταλυμάτων θα πρέπει να γνωρίζουν πολύ καλά πως όλα αυτά τα καύσιμα τα οποία χρησιμοποιούν τα μέσα μεταφοράς, λόγω των βλαβερών ουσιών που περιέχουν έχουν άμεση συνέπεια στο φυσικό και οικολογικό περιβάλλον που ζούμε. Θα πρέπει λοιπόν όλοι όσοι εμπλέκονται με τον τομέα του τουρισμού να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για καλύτερη διαχείριση των ομάδων τουρισμού των πηγών ενέργειας.

Τέλος θα πρέπει στο σημείο αυτό να αναφερθεί πως η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να επικεντρωθεί στις περιοχές τουρισμού, οι οποίες χαρακτηρίζονται από υπερβάλλουσα τουριστική ζήτηση και ως συνακόλουθο με περιβαλλοντικό πρόβλημα. Αν αυτά τα οποία χρησιμοποιεί ο τουρισμός, όπως φυσικό περιβάλλον, καθαρές θάλασσες, φυσικό τοπίο, τοπικός πολιτισμός χαθούν, τότε η τουριστική βιομηχανία δεν θα έχει ουσιαστικά τι να «πουλήσει». Είναι επιτακτική ανάγκη λοιπόν να παρθούν όλα τα αναγκαία μέτρα για να μην χαθεί η περιβαλλοντική κληρονομιά. Το μέγεθος των πιέσεων που ασκείται στο περιβάλλον είναι υπερβολικό και οι φυσικοί πόροι κάποιων τουριστικών περιοχών ολοένα και μειώνονται. Η σχέση λοιπόν που υπάρχει μεταξύ της αιφόρου τουριστικής ανάπτυξης και του περιβάλλοντος είναι αντιφατική. Από

την μία όλοι μιλούν για αειφόρο τουριστική ανάπτυξη και από την άλλη κανείς δεν λαμβάνει υπόψιν του τις διάφορες ζημιές και καταστροφές που λαμβάνουν χώρα στο φυσικό τοπίο και περιβάλλον.

Η τουριστική ανάπτυξη είτε μέσω της επεκτατικής της πολιτικής στο χώρο της υπαίθρου είτε μέσω της ανάπτυξης σε μεγάλο όγκο υποδομών και μεγάλης έκτασης έργων, μπορεί να επηρεάσει άμεσα την όποια ισορροπία στο φυσικό περιβάλλον. Οι επιπτώσεις που μπορούν να επέλθουν θεωρούνται ιδιαίτερες ευαίσθητες οικολογικά και θα πρέπει να είναι δραστικές. Οι επιπτώσεις που δύναται να προέλθουν από την τουριστική ανάπτυξη στο φυσικό περιβάλλον, μπορούν να επέλθουν σε περιοχές ορεινές, παραθαλάσσιες, υγροβιότοπους, κλπ. Οι επιπτώσεις αυτές εδώ και πολλά χρόνια αποτελούν αντικείμενο μελέτης από τους ειδικούς και οι οποίοι έχουν ως απώτερο σκοπό την δημιουργία μέτρων μέσω των οποίων θα εμποδίσουν οποιαδήποτε αρνητική επιρροή στο περιβάλλον.

1.4 Πως Δημιουργείται η Ανάγκη για Αειφόρο

Πριν αναλύσουμε τις αιτίες δημιουργίες για αειφόρο ανάπτυξη, θα πρέπει να δοθεί ο ορισμός της συγκεκριμένης έννοιας. Η αειφόρος ανάπτυξη ή βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρεται ουσιαστικά στην οικονομική ανάπτυξη η οποία σχεδιάζεται και υλοποιείται λαμβάνοντας υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και τη βιωσιμότητα¹². Σημαντικός γνώμονας της αειφορίας θεωρείται η μέγιστη δυνατή απολαβή των αγαθών από το ευρύτερο, χωρίς όμως να διακόπτεται η φυσική παραγωγή αυτών των προϊόντων σε ικανοποιητική ποσότητα και στο μέλλον. Η βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει επίσης ανάπτυξη των παραγωγικών δομών της οικονομίας κάθε χώρας παράλληλα με τη δημιουργία υποδομών για μία ευαίσθητη στάση απέναντι στο φυσικό περιβάλλον και στα διάφορα οικολογικά προβλήματα όπως ορίζουν οι παραδοσιακές επιστήμες σαν τη γεωγραφία¹³.

Η βιωσιμότητα υπονοεί βέβαια ότι οι φυσικοί πόροι υφίστανται εκμετάλλευση με ρυθμό μικρότερο από αυτόν με τον οποίο ανανεώνονται,

¹² Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ', "Τουριστικός Τομέας", Έκδοση για Ε.Α.Π.

¹³ Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ', "Τουριστικός Τομέας", Έκδοση για Ε.Α.Π.

διαφορετικά μπορεί να λαμβάνει χώρα μια περιβαλλοντική υποβάθμιση. Θεωρητικά, το μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα της περιβαλλοντικής υποβάθμισης είναι η ανικανότητα του γήινου οικοσυστήματος να υποστηρίξει ουσιαστικά την ανθρώπινη ζωή με ορθή οικολογική κρίση.

Θα πρέπει να σημειωθεί πως ζούμε σε μια κοινωνία όπου η οικονομική της ανάπτυξη σε καθημερινή βάση αποτελεί πλέον επιβλητικό φαινόμενο. Από την πρώτη ημέρας παρουσίας του ανθρώπου πάνω στην γη και μόλις έγινε κατανοητό από αυτόν ότι για να μπορεί να ικανοποιεί τις ανάγκες του θα πρέπει να εργάζεται με απώτερο σκοπό να αγοράζει τα αγαθά όπου χρειάζεται για την ικανοποίηση αυτή, οι έννοιες της εργασίας και της οικονομικής ανάπτυξης σε μια κοινωνία αυτομάτως μετατράπηκαν σε έννοιες επιβλητικής ανάγκης.

Μέσα σε αυτή την καθημερινή μάχη των ανθρώπων με απώτερο σκοπό την οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας, ο άνθρωπος έχει ξεχάσει τον τρόπο με το οποίο θα πρέπει επίσης να συμπεριφέρεται στον περιβάλλον το οποίο ζει και που από αυτό ουσιαστικά αντλεί τους πόρους που χρειάζεται. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε πως το περιβάλλον αποτελεί την πηγή των αγαθών ή των πρώτων υλών που απαιτούνται για την κατασκευή των τελικών αγαθών που χρησιμοποιούνται για την κάλυψη των αναγκών των ανθρώπων.

Παρά το γεγονός όμως ότι το περιβάλλον αποτελεί την πηγή των υλών που χρειάζεται ο άνθρωπος στην καθημερινή του ζωή για την κάλυψη των αναγκών του, οι άνθρωποι όλα αυτά τα χρόνια δεν έχουν δείξει τον απαιτούμενο σεβασμό προς αυτό, με αποτέλεσμα εκείνο να «εκδικείται» και στις μέρες μας να παρατηρείται το φαινόμενο της έλλειψης ή της μη μακροχρόνιας ύπαρξης σημαντικών αγαθών για την κοινωνία μας¹⁴.

Παρόλο λοιπόν που ο άνθρωπος προμηθεύεται πολλές από τις πηγές για την κατασκευή των αγαθών που θα ικανοποιήσουν τις ανάγκες του από το ευρύτερο περιβάλλον, θα πρέπει να έχει στο μυαλό του ότι οι πηγές αυτές δεν είναι αστείρευτες και ίσως θα πρέπει να σκέφτεται και το ενδεχόμενο της σχετικής οικονομίας, έτσι ώστε να διασφαλίσει ότι αυτές οι πηγές θα συνεχίσουν να του προσφέρουν ότι χρειάζεται και στο άμεσο μέλλον.

¹⁴ www.eur.lex.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=com:2007:0621:FIN:EL:PDF

Ενώ λοιπόν σε μια κοινωνία υπάρχουν δείκτες οι οποίοι μετρούν την οικονομική ανάπτυξη αυτής, μπορεί κάποιος να πει ότι δεν υπάρχουν αντίστοιχοι δείκτες για να μετρούν τις πηγές που παρέχει αυτό περιβάλλον. Ίσως λοιπόν να είναι επιτακτική η ανάγκη για οικονομία αγαθών απο όλους τους ανθρώπους μιας και κάποιος θα μπορούσε να πει ότι εν τέλει το περιβάλλον δεν θα μπορεί για πάντα να παρέχει αγαθά σε τόσο μεγάλη αφθονία και σε τόσο μακρύ βάθος χρόνου.

Η ευημερία και η οικονομική ανάπτυξη μιας κοινωνίας θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από μέτρα και οικονομικές κινήσεις οι οποίες θα επιτρέπουν στους κατοίκους της κοινωνίας αυτής να δουλεύουν και να εξοικονομούν χρήματα για να ικανοποιούν τις ανάγκες τους και να ζουν μια οικονομικά καλή ζωή και όσον το δυνατόν χωρίς οικονομικές δυσμένειες και ανισότητες διανομής του εισοδήματος. Είναι γενικά αντιληπτό από όλους ότι αρκετές φορές ο οικονομικός δείκτης ευημερίας μιας κοινωνίας δεν αντιπροσωπεύει την πραγματικότητα αφού προσφέρει πληροφορίες για αρκετά οικονομικά μεγέθη τα οποία λαμβάνουν χώρα στην κοινωνία αυτή, αλλά δυστυχώς δεν μετρούν σε ικανοποιητικό βαθμό την όποια ζημιά προκαλείται στο περιβάλλον καθώς και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι καταστροφές αυτές.

Η οικονομική ανάπτυξη σε μια κοινωνία είναι αποτέλεσμα μιας συλλογικής προσπάθειας από τους κατοίκους που διανέμουν σε αυτή την κοινωνία και εργάζονται με απώτερο σκοπό την ικανοποίηση των αναγκών τους αλλά και την συνδρομή τους σε αυτή την ανάπτυξη. Ο τρόπος με τον οποίο οι κάτοικοι μιας κοινωνίας ξοδεύουν τα χρήματα τους για την αγορά αναγκαίων αγαθών η αγαθών πολυτελείας, βοηθά του δείκτες να διευκρινίσουν και να πληροφορήσουν για το μέγεθος της οικονομικής ευημερίας, όχι όμως να προσδιορίσουν και το μέγεθος της ανεπανάρθωτης κάποιες φορές ζημιάς που προκαλείται στο φυσικό περιβάλλον.

Όπως ήδη αναφέρθηκε και παραπάνω, πολλές φορές ο άνθρωπος μέσα στην επιθυμία του να εξοικονομήσει αυτά τα αγαθά με τα οποία θα ικανοποιήσει τις ανάγκες του αλλά και συγχρόνως θα συμβάλει στην οικονομική ευημερία και ανάπτυξη του τόπου του, ξεχνάει το σημαντικότερο απ' όλα το περιβάλλον.

Ένα περιβάλλον όπου του προσφέρει μια καλύτερη ποιότητα ζωής και φροντίζει έτσι ώστε να παρέχει στους ανθρώπους όλα τα απαραίτητα εφόδια για την καλύτερευση της ζωής τους.

Θα πρέπει λοιπόν να γίνει αντιληπτό από όλους τους ανθρώπους σε κάθε κοινωνία, ότι η οικονομική ευημερία και ανάπτυξη ναι μεν τους βοηθούν να έχουν μια αξιοπρεπέστερη ζωή, θα πρέπει όμως συγχρόνως να αποδίδουν την κατάλληλη προσοχή στο περιβάλλον με σεβασμό και προσοχή και σύμφωνα με τους νόμους που θεσπίζονται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα αλλά και την κάθε χώρα στην οποία κατοικούν οι πολίτες αυτοί.

Είναι γεγονός πως η Ευρωπαϊκή Ένωση τον Ιούλιο του έτους 2002 θέσπισε το έκτο κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον και το οποίο ορίζει τις προτεραιότητες της Κοινότητας για το περιβάλλον έως και το 2010. Στο πρόγραμμα αυτό αποδίδεται ιδιαίτερη έμφαση στα τέσσερα βασικά πεδία δραστηριοτήτων των χωρών της Ένωσης και τα οποία σχετίζονται με τη φύση και τη βιοποικιλότητα, τη διαχείριση των φυσικών πόρων και των αποβλήτων, τη σχέση περιβάλλοντος και υγείας καθώς και την αλλαγή του κλίματος. Η πολιτική την οποία εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την προστασία του περιβάλλοντος διέπεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τις αρχές της προφύλαξης και του *«εκείνος που ρυπαίνει το περιβάλλον πληρώνει»*. Διαθέτει όλα εκείνα τα οικονομικά και θεσμικά μέσα με τα οποία θα κάνει την εφαρμογή των παραπάνω μέτρων να είναι πιο αποτελεσματική ως προς τα σημεία που όλοι πρέπει να προσέχουν ιδιαίτερα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει συγκεκριμένα μέτρα μέσω των εγκάρσιων πολιτικών της στόχων σχετικά με την στρατηγική για το περιβάλλον και την υγεία. Υπάρχουν επίσης διάφοροι οργανισμοί οι οποίοι έχουν συμβάλει δυναμικά στην προσπάθεια αυτή και ως παράδειγμα αναφέρονται ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για το Περιβάλλον και ο Οργανισμός Επιστημονικών Επιτροπών στον Τομέα της Ασφάλειας των Καταναλωτών, της Δημόσιας Υγείας και του Περιβάλλοντος¹⁵.

¹⁵ www.eur.lex.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=com:2007:0621:FIN:EL:PDF

1.5 *Agenda 21*

Από τη Διάσκεψη Κορυφής το 1992, η Ελλάδα εφαρμόζει μια ολοκληρωμένη πολιτική για την βιώσιμη ανάπτυξη και η οποία αναφέρεται στην περίπτωση της *Agenda 21*. Η έννοια της "αειφορίας" εισάγεται στις αναπτυξιακές πολιτικές της κάθε χώρας και οι βιώσιμες πρακτικές ενσωματώνονται σε τομείς όπως η ενέργεια, ο τουρισμός, οι μεταφορές και η γεωργία σύμφωνα με κανονισμούς της Κοινότητας¹⁶.



Ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η περίπτωση της Ελλάδας όπου το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων έχει αναπτύξει ένα συντονιστικό μηχανισμό για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την εφαρμογή της *Agenda 21*, με σκοπό να ενεργοποιήσει το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή όλων των αρμόδιων Υπουργείων και άλλων φορέων, και επίσης να προάγει τη συνεργασία με όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Μέσω αυτού του μηχανισμού, το Υπουργείο ανέλαβε την ετοιμασία των ετήσιων εκθέσεων τις οποίες υπέβαλλε στην Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών (UNCSD), και οι οποίες αποσκοπούν στην εκτίμηση της προόδου των χωρών στην εφαρμογή των αρχών της *Agenda 21*¹⁷.

Οι εκθέσεις βέβαια της σχετικής *Agenda* ετοιμάστηκαν με τη συνεργασία και βοήθεια πολλών συναρμοδίων Υπουργείων και άλλων φορέων. Εκθέσεις υποβλήθηκαν στην Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη το 1994, 1995 και 1996 και μια γενική ανασκόπηση ετοιμάστηκε για τη Διάσκεψη Κορυφής του 1997¹⁸. Μια λεπτομερής περιγραφή της Ελληνικής περιβαλλοντικής πολιτικής σε όλα τα Κεφάλαια της *Agenda 21* περιλαμβάνεται στις Εθνικές Εκθέσεις που έχουν

¹⁶ www.eur.lex.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=com:2007:0621:FIN:EL:PDF

¹⁷ Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ', "Τουριστικός Τομέας", Έκδοση για Ε.Α.Π.

¹⁸ Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ', "Τουριστικός Τομέας", Έκδοση για Ε.Α.Π.

υποβληθεί. Στη παρούσα εργασία, αναφέρονται οι κύριες δράσεις που έχουν αναληφθεί στους ακόλουθους τομείς από τις χώρες της Ένωσης :

Κλιματικές Αλλαγές

Σκοπός του Προγράμματος στο συγκεκριμένο τομέα είναι ο περιορισμός των εκπομπών CO₂ και των άλλων αερίων θερμοκηπίου, με τους εξής τρόπους:

- ∅ πολιτική εξοικονόμησης ενέργειας χωρίς να θιγεί το βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού και*
- ∅ υποκατάσταση συμβατικών καυσίμων, χωρίς ουσιώδεις επιπτώσεις στα βασικά χαρακτηριστικά του ενεργειακού συστήματος.*

Η εφαρμογή των συγκεκριμένων μέτρων επιτυγχάνεται είτε μέσα από διοικητικές πολιτικές, οι οποίες εστιάζονται στις αναγκαίες θεσμικές ρυθμίσεις, είτε μέσα από οικονομικές πολιτικές που στοχεύουν στη μεταβολή της συμπεριφοράς όσων εμπλέκονται. Οι παρεμβάσεις που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα είναι:

- ∅ επεμβάσεις στην παραγωγή ενέργειας όπως εκσυγχρονισμός του υπάρχοντος συστήματος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ανάπτυξη συστημάτων συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού, εισαγωγή του φυσικού αερίου στο εθνικό ενεργειακό σύστημα και εκμετάλλευση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας*
- ∅ επεμβάσεις στη ζήτηση ενέργειας, όπως εξοικονόμηση ενέργειας στον οικιακό, εμπορικό και δημόσιο τομέα, τεχνολογικές παρεμβάσεις στη βιομηχανία, και στον τομέα των μεταφορών παρεμβάσεις στους χρησιμοποιούμενους τύπους καυσίμων, βελτίωση της κυκλοφορίας των οχημάτων και εκσυγχρονισμός όλου του συστήματος μεταφορών.*

Βιολογική Ποικιλότητα σε Κάθε χώρα της Ένωσης¹⁹

- Ολοκλήρωση των εθνικών καταλόγων των απειλούμενων ειδών χλωρίδας και πανίδας
- Ανάπτυξη ειδικών προγραμμάτων για την προστασία απειλούμενων ειδών χλωρίδας και πανίδας
- Καταγραφή των ιχθυαποθεμάτων σε οικολογικά ευαίσθητες περιοχές
- Διαχειριστικά προγράμματα για τα ιχθυαποθέματα
- Σύνταξη προκαταρκτικής αναγνώρισης της βιοποικιλότητας στην κάθε χώρα καθώς και ετοιμασία Εθνικής Στρατηγικής για το θέμα αυτό
- Δημιουργία ειδικής ομάδας εμπειρογνομόνων για θέματα παράκτιας και θαλάσσιας βιοποικιλότητας
- Δημιουργία δικτύου φυσικών περιοχών όπου ειδικά μέτρα λαμβάνονται για την παρακολούθηση, βιώσιμη χρήση και διατήρηση της βιοποικιλότητας και των φυσικών πόρων

Δάση και Πράσινες Περιοχές σε Διάφορες Περιοχές

- η υπερβόσκηση ευαίσθητων περιοχών
- η εκχέρσωση επικλινών εδαφών
- οι δασικές πυρκαγιές
- η εντατική και αλόγιστη καλλιέργεια επικλινών εδαφών
- η αλόγιστη άρδευση, και κυρίως αυτή με ακατάλληλα ύδατα, που προκαλεί απερίμωση λόγω αλάτωσης των εδαφών
- η οικοπεδοποίηση ευαίσθητων αγροτικών και δασικών εκτάσεων
- η έντονη τουριστική αξιοποίηση που επιβαρύνει τα οικοσυστήματα της περιοχής
- η αλόγιστη διαχείριση των φυσικών πόρων

Παράκτιες Ζώνες σε Χώρες της Ένωσης

¹⁹ Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ', "Τουριστικός Τομέας", Έκδοση για Ε.Α.Π.

Σίγουρα μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων στις ακτές, δημιουργεί μεγάλη πίεση στις περιοχές αυτές. Οι αδόμητες και οι φυσικές περιοχές συρρικνώνονται διαρκώς και το τοπίο έχει αλλοιωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Παράλληλα εμφανίζονται προβλήματα ρύπανσης στους κλειστούς κόλπους και θάλασσες. Όλα αυτά καθιστούν απαραίτητη την υιοθέτηση μιας ειδικής διαχειριστικής πολιτικής που θα εξασφαλίσει τόσο την προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων όσο και τη μελλοντική ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με βιώσιμο τρόπο.

Διαχείριση Αποβλήτων

Σε εθνικό επίπεδο καθορίζονται τεχνικές προδιαγραφές για την ασφαλή διαχείριση των αποβλήτων της κάθε χώρας. Ένα σύστημα έκδοσης αδειών καθιερώθηκε για τη συλλογή και μεταφορά των στερεών αποβλήτων. Διαμορφώθηκε νομοθεσία με σκοπό τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από εργοστάσια καύσης αποβλήτων. Έχουν καθιερωθεί ανώτατα επιτρεπόμενα όρια για τη συγκέντρωση βαρέων μετάλλων στη λάσπη των βιολογικών καθαρισμών η οποία χρησιμοποιείται στη γεωργία. Σε εφαρμογή της Οδηγίας 91/156 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σχεδιάζεται ένα ολοκληρωμένο δίκτυο διάθεσης των αποβλήτων. Διεξάγονται δραστηριότητες για την προώθηση της ελάττωσης των παραγόμενων αποβλήτων και της ανακύκλωσης. Προγράμματα ανακύκλωσης εφαρμόζονται για το χαρτί, το γυαλί και το αλουμίνιο. Προγράμματα επίσης πραγματοποιούνται για την μείωση του βάρους και του όγκου των υλικών συσκευασίας. Επιπλέον διεξάγονται εκστρατείες ευαισθητοποίησης. Η ευθύνη για τη διαχείριση των απορριμμάτων έχει ανατεθεί στην Τοπική Αυτοδιοίκηση της κάθε χώρας.

Επίσης η διαχείριση των υγρών αποβλήτων εστιάζεται στην επεξεργασία των αστικών λυμάτων σε εθνικό επίπεδο, με την κατασκευή εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων σε όλες τις πόλεις με πληθυσμό άνω των 15.000 κατοίκων²⁰.

Βελτιστοποίηση Ανθρώπινων Οικισμών στις Χώρες της Ευρώπης

²⁰ Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ', "Τουριστικός Τομέας", Έκδοση για Ε.Α.Π.

- ισόρροπη ανάπτυξη των οικισμών στις αγροτικές περιοχές
- πρόβλεψη κοινωνικής υποδομής, βασικών υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων
- αντιμετώπιση του προβλήματος της κοινωνικής και οικονομικής ενσωμάτωσης και στέγασης των προσφύγων και των μεταναστών
- παροχή στέγασης σε μη ευνοημένες ομάδες ανθρώπων
- παροχή τεχνικής αστικής υποδομής για υγιεινές συνθήκες διαβίωσης, ανάπτυξη μεταφορών και συστημάτων επικοινωνιών
- διατήρηση και αναβίωση της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
- ετοιμότητα για την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών
- προγράμματα ανάπτυξης και αναβάθμισης κοινοτήτων σύμφωνα με το μοντέλο που εισήγαγαν τα πιλοτικά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της φτώχειας

Προστασία και Παραγωγή Ενέργειας στις Χώρες της Κοινότητας

Ο κύριος στόχος του προγράμματος είναι η υποστήριξη των αναγκαίων σχεδίων για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών, η προώθηση της ορθολογικής χρήσης της ενέργειας καθώς και της ευρύτερης εκμετάλλευσης των ανανεώσιμων και άλλων τοπικών πηγών ενέργειας²¹. Οι προβλεπόμενες δραστηριότητες αναμένεται να θέσουν σε κίνηση την ενεργειακή αγορά και να επιδράσουν σημαντικά στην Εθνική Οικονομία.

Ο συνολικός προϋπολογισμός είναι 946.305 χιλιάδες ECU, από τα οποία το 37,2 % αποτελεί την υποστήριξη της Κοινότητας, το 29,7 % είναι η εθνική συνεισφορά και το 33,1 % αποτελεί ιδιωτική συμμετοχή. Ο τομέας του προγράμματος *Agenda 21* που αφορά στην εξοικονόμηση ενέργειας αποτελεί πιθανώς την πρώτη συστηματική προσπάθεια για την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης, των μεθόδων και των τεχνολογιών. Η ετήσια εξοικονόμηση ενέργειας που θα προέλθει από την εφαρμογή του

²¹ www.naftemporiki.gr, άρθρο "Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση", δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

προγράμματος υπολογίζεται σε 700 ktoe που αποτελεί το 5 % της συνολικής εθνικής κατανάλωσης ενέργειας²².

Επίσης η ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και των αντίστοιχων τεχνολογιών αποτελεί επίσης σημαντικό στόχο του προγράμματος. Προτεραιότητα δίνεται στην αιολική, υδατική και ηλιακή ενέργεια, στην ενέργεια από βιομάζα και στη γεωθερμική ενέργεια. Οι αναμενόμενες επενδύσεις υπολογίζεται να αντικαταστήσουν το 1,4 % της συνολικής εθνικής κατανάλωσης ενέργειας, ή περίπου 200 ktoe²³.

Αναπτυξιακή Βοήθεια και Πολυμερής Συνεργασία στις Χώρες της Ε.Ε.

Το έτος 1993 η Κρατική Διμερής Αναπτυξιακή Βοήθεια για οικονομική ενίσχυση, τρόφιμα, τεχνική συνεργασία και επείγουσα βοήθεια για την Ευρώπη έφτανε τα 5,5 εκατομμύρια δολάρια, για την Αφρική 2,4 εκατομμύρια δολάρια, για την Αμερική 0,1 εκατομμύρια δολάρια και για την Ασία 1,3 εκατομμύρια δολάρια. Το 1996 η ισορροπία έχει μετατοπιστεί από την Αφρική στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στις μέρες μας είναι 13,8 εκατομμύρια δολάρια για την Ευρώπη, 0,2 εκατομμύρια δολάρια για την Αφρική, καμία βοήθεια στην Αμερική και 3,3 εκατομμύρια δολάρια στην Ασία, αντικατοπτρίζοντας έτσι τις πολιτικές και οικονομικές αλλαγές που έχουν προκύψει²⁴.

²² www.naftemporiki.gr, άρθρο “Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση”, δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

²³ www.naftemporiki.gr, άρθρο “Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση”, δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

²⁴ www.naftemporiki.gr, άρθρο “Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση”, δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

Επίσης η Κρατική Διμερής Αναπτυξιακή Βοήθεια, η προσφερόμενη από τις χώρες της Ένωσης ταξινομείται ως εξής:

Επείγουσα Βοήθεια

- τρόφιμα κυρίως και ιατροφαρμακευτικό υλικό
- φιλοξενία παιδιών από χώρες που έχουν υποστεί σημαντικές ζημιές από εμφύλιες ή πολεμικές συρράξεις

Τεχνική Συνεργασία

- περιλαμβάνει υποτροφίες
- χρηματοδότηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων ιατρικής φύσεως. Δημιουργία ιατρικών κέντρων, εφοδιασμός με ιατρικά μηχανήματα και ιατροφαρμακευτικό υλικό και ενημέρωση του νοσοκομειακού τοπικού δυναμικού για τον τρόπο λειτουργίας νοσοκομειακών μονάδων δυτικού κόσμου
- χρηματοδότηση προγραμμάτων αγροτικής φύσεως σε συνεργασία κυρίως με το Υπουργείο Γεωργίας

2. Κεφάλαιο 2^ο : Αειφόρος Ανάπτυξη

2.1 Τι Είναι Αειφόρος

Ο συγκεκριμένος όρος υποδηλώνει μια πολιτική για συνεχή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη η οποία δεν συνεπάγεται την καταστροφή του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων αλλά αντιθέτως, μπορεί και εγγυάται την ορθολογική βιωσιμότητά τους²⁵. Στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζεται ως «σεβόμενη το περιβάλλον ανάπτυξη», δηλαδή εκείνη που «εγγυάται την περιβαλλοντική βιωσιμότητα». Επίσης, στην Έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Brundland), η Αειφόρος Ανάπτυξη ορίζεται ως «η ανάπτυξη, η οποία καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος

²⁵ www.naftemporiki.gr, άρθρο “Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση”, δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες»²⁶.

Στις μέρες μας και περισσότερο από ποτέ, έρχονται στην επικαιρότητα οι αρχές της Αειφόρου Ανάπτυξης, η οποία διατυπώθηκε το 1992 υπο μορφή διακήρυξης στο Ρίο και με την οποία επιχειρήθηκε για πρώτη φορά μια συνολική προσέγγιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, της διαχείρισης των φυσικών πόρων της γης και της ειρηνικής επίλυσης των πάσης φύσεως προβλημάτων εντός μιας χώρας ή μεταξύ διαφορετικών χωρών. Από τότε και μέχρι σήμερα, η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης έχει ενσωματωθεί σε όλες σχεδόν τις Οδηγίες της Κοινότητας στις συμβάσεις μεταξύ των κρατών, αλλά και στις αποφάσεις των δικαστηρίων που αφορούν περιβαλλοντικές διαφορές.

Θα πρέπει να αναφερθεί πως στα πλαίσια της αλληλεγγύης των γενεών, καθορίστηκε η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης με μια καθαρά ελληνική λέξη, η οποία εμπεριέχει την συνέχεια της ζωής και της διαφύλαξης των φυσικών πόρων. Πιο συγκεκριμένα, ορίζεται πως *«αειφόρος ανάπτυξη, είναι εκείνη που ικανοποιεί τις ανάγκες των τωρινών γενεών, χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους»²⁷.*

Διαφαίνεται ωστόσο και από τον ίδιο τον ορισμό, ότι με την αειφόρο ανάπτυξη βρίσκεται στο κέντρο των προσπαθειών όλων των κρατών και όχι μόνο της Κοινότητας η ποιότητα ζωής των ανθρώπων, στους οποίους δίνεται η δυνατότητα να εκμεταλλευθούν τους δικούς τους φυσικούς πόρους, με βάση τη δική τους περιβαλλοντική πολιτική χωρίς όμως αυτή η εκμετάλλευση να αποβαίνει σε βάρος του δικού τους φυσικού περιβάλλοντος, του φυσικού περιβάλλοντος των γειτονικών κρατών, αλλά προ πάντων σε βάρος των επερχόμενων γενεών.

Σε αντίθεση με όλα τα παραπάνω έρχονται όλες αυτές οι αρχές καταπατήθηκαν κατά τον πλέον ανίερο τρόπο από τις ΗΠΑ στους πολέμους κατά της Γιουγκοσλαβίας, του Αφγανιστάν, του Ιράκ, αλλά και μεταξύ περιοχών της ίδιας χώρας με αποκορύφωμα την αντιπαράθεση Ρωσίας – Τσετσενίας,

²⁶ Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ', "Τουριστικός Τομέας", Έκδοση για Ε.Α.Π.

²⁷ Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ', "Τουριστικός Τομέας", Έκδοση για Ε.Α.Π.

που στοίχισε τη ζωή εκατοντάδων ανθρώπων, μεταξύ των οποίων τα περισσότερα παιδιά. Δεν θα πρέπει να ξεχνά κανείς την διακήρυξη που αρνήθηκε να υπογράψει τότε ο Πρεσβύτερος Μπους, ενώ ο υιός δεν υπέγραψε ποτέ το πρωτόκολλο του Κυότο για την μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου.

Σύμφωνα με τις αρχές του Ρίο, *Ανάπτυξη και Περιβάλλον* πρέπει να εξετάζονται μαζί και κάθε ενέργεια που γίνεται για χάρη της ανάπτυξης, πρέπει να εξετάζεται από την πλευρά των περιβαλλοντικών επιπτώσεων προληπτικά. Μεγάλη έμφαση επίσης, δίνεται στην συνεργασία των λαών σε όλα τα επίπεδα για να μειωθούν οι ανισότητες που υπάρχουν μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών G8 και των υπο ανάπτυξη χωρών στον τομέα της διαβίωσης και απολαβής φυσικών αγαθών. Αποτέλεσμα της έμφασης αυτής, ήταν η δημιουργία κινημάτων κατά της παγκοσμιοποίησης, στα οποία εμφανίζονται και διαμαρτύρονται με έντονο τρόπο σε κάθε συνάντηση των παραπάνω, κατά των πλουσιότερων χωρών του κόσμου²⁸.

Επιπλέον, ως απαραίτητη προϋπόθεση της αειφόρου ανάπτυξης, θεωρείται και η αντιμετώπιση της ενεργειακή κρίσης με την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και την χρήση ήπιων μορφών ενέργειας όπως ηλιακή, αιολική, υδραυλική, και διαφόρων άλλων οι οποίες είναι ανεξάντλητες, οικονομικές αλλά και φιλικές προς το περιβάλλον. Η συμμετοχή όλων των ανθρώπων, τόσο σε ατομικό επίπεδο, όσο και σε συλλογικό επίπεδο είναι απαραίτητη και μάλιστα κάθε γυναίκα, άνδρας, νέος και επιστήμονας, θα πρέπει να αναλαμβάνουν από τη θέση που κατέχουν το δικό τους μερίδιο ευθύνης για τη διατήρηση ενός καθαρού περιβάλλοντος, τόσο για τις τωρινές, όσο και για τις επόμενες γενεές.

Καθοριστικός παράγοντας στη προσπάθεια αυτή είναι η ενημέρωση των πολιτών και η πρόσβασή τους σε πληροφορίες, που έχουν να κάνουν με την

²⁸ www.naftemporiki.gr, άρθρο "Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση", δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

προστασία του περιβάλλοντος είναι υποχρέωση της Πολιτείας, ώστε να γνωρίζει ο πολίτης τις επιπτώσεις κάθε ενέργειας και να παίρνει τα απαραίτητα μέτρα για να προστατέψει, τόσο τον εαυτό του, όσο και τους συνανθρώπους του. Θα πρέπει να καθιερωθεί εθνική και παγκόσμια νομοθεσία που να κατοχυρώνει τα κράτη έναντι φυσικών καταστροφών που δημιουργούνται από άλλα κράτη και να επιβάλλει αποζημιώσεις σε ανάλογες ζημιές που προκλήθηκαν.

Επίσης βασικό στοιχείο της διακήρυξης, είναι να αποτραπεί με κάθε τρόπο η μεταφορά και εναπόθεση τοξικών αποβλήτων σε υπό ανάπτυξη χώρες και ανοικτές θάλασσες και να επιβληθούν αυστηρότατες κυρώσεις σε αυτούς που καταφεύγουν σε τέτοιες δραστηριότητες. Η επιστημονική έρευνα στον τομέα της πρόληψης περιβαλλοντικών ατυχημάτων να ενισχυθεί και μάλιστα οι ανεπτυγμένες χώρες πρέπει να αναλάβουν το κόστος οποιασδήποτε πρόβλεψης, έστω και αν αυτή δεν είναι τελείως επιστημονικά τεκμηριωμένη. Η έλλειψη δηλαδή επιστημονικής γνώσης δεν επιτρέπεται να είναι δικαιολογία για να αποφεύγει κανείς ή μια χώρα δαπάνες εκεί όπου προβλέπεται ότι οι επιπτώσεις θα είναι οδυνηρές για τον πλανήτη μας όπως έρευνα για την διαδικασία αραίωσης του όζοντος στην στρατόσφαιρα²⁹.

Σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών και ατυχημάτων, θα πρέπει αμέσως να ενημερώνονται τα γειτονικά προς το ατύχημα κράτη, ώστε να λαμβάνονται έγκαιρα μέτρα κατά των καταστροφών αυτών όπως στο ατύχημα του Τσέρνομπιλ όπου υπήρξε μεγάλη καθυστέρηση στην ενημέρωση της διεθνούς κοινότητας. Μεγάλη σημασία επίσης δίνεται στη συμμετοχή των ντόπιων πληθυσμών και άλλων τοπικών παραγόντων κάθε χώρας στο θέμα προστασίας του περιβάλλοντος, γιατί τα έθιμα και ο πολιτισμός κάθε χώρας είναι συνυφασμένα με τη συνύπαρξη φυσικού περιβάλλοντος σε καλή κατάσταση.

²⁹ www.naftemporiki.gr, άρθρο "Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση", δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

Είναι επίσης προφανές στη διακήρυξη, πως οι πολεμικές επιχειρήσεις υποβαθμίζουν το περιβάλλον και ότι η ειρήνη, η ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος είναι αλληλένδετα μεταξύ τους. Τα κράτη θα πρέπει να συνεργασθούν σε πνεύμα παγκόσμιας συνεργασίας για να διατηρήσουν, να προστατεύσουν και να επαναφέρουν την υγεία και την ακεραιότητα του οικοσυστήματος της γης. Λαμβάνοντας ωστόσο υπόψη τις διαφορετικές συμβολές στον παγκόσμιο περιβαλλοντικό υποβιβασμό από ανεπτυγμένες και υπό ανάπτυξη χώρες, θα πρέπει οι ανεπτυγμένες χώρες να αναγνωρίσουν την ευθύνη τους και σε μια διεθνή προσπάθεια αειφόρου ανάπτυξης να δώσουν οικονομική υποστήριξη και τεχνογνωσία στις υποβαθμισμένες χώρες, ώστε να αναπτυχθούν και αυτές χωρίς περαιτέρω καταστροφής του περιβάλλοντος³⁰.

Όλες οι αρχές της διακήρυξης όμως από τον τρόπο που έχουν διατυπωθεί, υποδηλώνουν ένα ευχολόγιο για το πώς μπορεί να γίνει η ανάπτυξη με παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος, ενώ μέτρα και κυρώσεις δεν ανακοινώθηκαν, αντιθέτως όπως έγινε γνωστό από τον τύπο υπήρξε έντονη αντιπαράθεση και σκληρό παζάρι διαπραγματεύσεων μεταξύ των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών που συμμετείχαν με πρωταγωνίστριες τις ΗΠΑ που δεν ήθελαν να υπογράψουν την διακήρυξη, γιατί προφανώς θα ήταν οι πρώτες που θα πλήρωναν το τίμημα της άναρχης ανάπτυξής τους σε βάρος των υπό ανάπτυξη χωρών. Το συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης, έβαλε τις βάσεις για μια παγκόσμια συνεργασία και νομοθεσία που θα προστατέψει τον πλανήτη μας, ενώ παράλληλα δεν θα εμποδίσει μια φιλική προς το Περιβάλλον ανάπτυξη.

³⁰ www.naftemporiki.gr, άρθρο “*Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση*”, δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

2.2 Σχέση Αειφόρου και Βιωσιμότητας

Ως βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται η βελτίωση της ποιότητας της ζωής μέσα στα πλαίσια της φέρουσας ικανότητας των υποστηρικτικών οικοσυστημάτων³¹. Βιώσιμη ουσιαστικά είναι η κοινωνία η οποία μπορεί να υπάρχει για γενεές και γενεές, που μπορεί να βλέπει αρκετά μακριά, που είναι αρκετά ευέλικτη και σοφή, ώστε να μην υπονομεύει ούτε τα φυσικά, ούτε τα κοινωνικά της υποστηρικτικά συστήματα³².

Βιώσιμη ανάπτυξη ή βιωσιμότητα σημαίνει επίσης να βασίζονται οι αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές πολιτικές σε μία ανάλυση κόστους-οφέλους και σε μία προσεκτική οικονομική ανάλυση η οποία θα ενδυναμώνει την περιβαλλοντική προστασία και θα οδηγεί σε αυξανόμενα και διατηρήσιμα επίπεδα ευημερίας. Η έννοια της αειφορίας ωστόσο προέρχεται από τη δασολογική ορολογία και στη βιβλιογραφία θεωρείται ως εφευρέτης της έννοιας, ο Άγγλος δασολόγος Χ. Φον Κάρλοβιτς, ο οποίος το 1713 χρησιμοποίησε πρώτος την έκφραση «αειφόρος» στην ακόλουθη φράση. *«Η τέχνη, η επιστήμη και το καθεστώς αυτής της χώρας βασίζεται στη δυνατότητα διατήρησης και ανάπτυξης του ξυλώδους κεφαλαίου με τέτοιο τρόπο, ώστε να επιτευχθεί μια σταθερή, μόνιμη και αειφορική εκμετάλλευση του, διότι αυτό είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση χωρίς την οποία δεν μπορεί η χώρα να υπάρξει»*³³.

³¹ Ι.Τ.Ξ.Ε., «Μελέτη σχεδιασμού δράσεων για την ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού σε ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές», (ΕΟΤ), Α΄ τεύχος Ιούλιος 2006 – Β΄ τεύχος Ιούλιος 2007.

³² www.naftemporiki.gr, άρθρο “Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση”, δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

³³ Ι.Τ.Ξ.Ε., «Μελέτη σχεδιασμού δράσεων για την ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού σε ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές», (ΕΟΤ), Α΄ τεύχος Ιούλιος 2006 – Β΄ τεύχος Ιούλιος 2007.

Η σχετική έννοια εμφανίζεται σαν επίθετο και τονίζει τη διάρκεια μιας επίδρασης ή μιας επιρροής, ενώ η λέξη «αιφόρος» δεν προϋπήρχε στη διάλεκτο των γερμανόφωνων χωρών. Ειδικότερα, ετυμολογικά, το ουσιαστικό «αιφορία» προέρχεται από το διαρκής, συνεχής, σταθερός και σημαίνει «κατακράτηση» δηλαδή αυτό που μένει πίσω.

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και βιωσιμότητας καθώς και η σημασία που της αποδίδεται σήμερα διαμορφώθηκε μόλις τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα. Προέκυψε ωστόσο από μία στροφή στην αντίληψη των πραγμάτων, η οποία αρχικά εκφράστηκε ως ανησυχία για τα περιβαλλοντικά προβλήματα αλλά και τις επιπτώσεις που έχει η υποβάθμιση του περιβάλλοντος στην υγεία και στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων, αλλά και στην οικονομική ανάπτυξη και ως συνειδητοποίηση ότι οι φυσικοί πόροι έπρεπε να διατηρηθούν και για τις επόμενες γενεές. Καταστάσεις όπως η πετρελαϊκή κρίση του έτους 1973 αλλά και η οικονομική ύφεση της δεκαετίας του 1970, ήταν οι πρώτες αιτίες που στην ουσία δημιούργησαν τις πρώτες σοβαρές αμφιβολίες για δυνατότητα των οικονομιών να μεγεθύνονται απεριόριστα, θέτοντας έτσι επί τάπητος το θέμα της σπανιότητας των φυσικών πόρων.

Το έτος 1972 η *Ομάδα της Ρώμης* εξέδωσε την αναφορά «Τα Όρια της Μεγέθυνσης» για την κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος του πλανήτη. Η αναφορά αυτή ενστερνιζόταν ότι η άσχημη κατάσταση των πεπερασμένων πόρων ήταν αποτέλεσμα της εκθετικής μεγέθυνσης του παγκόσμιου πληθυσμού, της εξάντλησης των φυσικών πόρων και της περιβαλλοντικής ρύπανσης³⁴. Την ίδια χρονιά, στη Σύνοδο της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων (IUCN) δινόταν έμφαση σε θέματα διατήρησης και ανάπτυξης.

Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης πως το 1972 το συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) για το Ανθρώπινο Περιβάλλον αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα στην ανάπτυξη της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης. Αν και η σύνδεση ανάμεσα στα περιβαλλοντικά και στα αναπτυξιακά θέματα δεν ήταν

³⁴ Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ', «Τουριστικός Τομέας», Έκδοση για Ε.Α.Π.

ισχυρή, υπήρξαν ενδείξεις ότι η μορφή της οικονομικής ανάπτυξης θα έπρεπε να μεταβληθεί ή να αλλάξει.

Στα χρόνια τα οποία ακολούθησαν, η ορολογία σχετικά με τη βιωσιμότητα εξελίχθηκε σε έννοιες όπως περιβάλλον και ανάπτυξη, ανάπτυξη χωρίς καταστροφή, και περιβαλλοντικά υγιής ανάπτυξη. Τελικά, ο όρος οικονομική ανάπτυξη και μετά την έννοια της βιωσιμότητας εμφανίστηκε στην επιθεώρηση του Περιβαλλοντικού Προγράμματος των ΗΕ το έτος 1978. Μέχρι τότε, είχε αναγνωριστεί παγκόσμια ότι οι περιβαλλοντικές και οι αναπτυξιακές ιδέες έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη παράλληλα³⁵.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί πως η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης πρωτοεμφανίστηκε το έτος 1980 στην πρώτη Παγκόσμια Στρατηγική για την Διατήρηση η οποία δημοσιεύτηκε από την Παγκόσμια Ένωση Διατήρησης και η οποία αναγνώριζε ως στόχους τη διατήρηση των βασικών οικολογικών διαδικασιών, τη διαφύλαξη της γενετικής ποικιλότητας και βιώσιμη χρήση των πόρων.

Σύμφωνα με αυτό τον ορισμό, βιώσιμη ανάπτυξη είναι η διατήρηση των απαραίτητων οικολογικών διαδικασιών και συστημάτων υποστήριξης της ζωής, η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η βιώσιμη εκμετάλλευση των ειδών και των οικοσυστημάτων. Όπως είναι προφανές ο ορισμός αυτός έδινε έμφαση στην ανάγκη διατήρησης ενός κρίσιμου φυσικού κεφαλαίου και στην διατήρηση της βιοποικιλότητας³⁶.

Στα επόμενα χρόνια, η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη όρισε πως βιώσιμη ανάπτυξη είναι αυτή που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς ωστόσο να κάνει συμβιβασμούς ως προς την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους. Ο ορισμός αυτός

³⁵ www.naftemporiki.gr, άρθρο “Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση”, δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

³⁶ Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ', “Τουριστικός Τομέας”, Έκδοση για Ε.Α.Π.

είναι περισσότερο ανθρωποκεντρικός βέβαια καθώς αναφέρεται στην ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών και χωρίς να γίνεται σαφής αναφορά στην προστασία του περιβάλλοντος και προσπαθεί να ξεπεράσει την παλιά διχογνωμία ανάμεσα στους υποστηρικτές της ανάπτυξης και στους υποστηρικτές της περιβαλλοντικής προστασίας.

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό η βιώσιμη ανάπτυξη παρέχει ένα πλαίσιο για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών πολιτικών στις αναπτυξιακές στρατηγικές ξεπερνώντας με αυτό τον τρόπο την αντίληψη πως η περιβαλλοντική διατήρηση μπορεί να επιτευχθεί μόνο σε βάρος της οικονομικής ανάπτυξης. Ο ορισμός αυτός σηματοδοτεί επίσης την πολιτική απαρχή της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης³⁷.

Βέβαια και έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και άλλες τροποποιήσεις που αφορούσαν στον ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης πραγματοποιήθηκαν, με μια ωστόσο αυξανόμενη εστίαση σε κοινωνικά θέματα και απαίτηση για ταυτόχρονη επίτευξη οικονομικών όπως «οικονομική βιωσιμότητα»), κοινωνικών με «κοινωνικοπολιτική βιωσιμότητα» και περιβαλλοντικών με «περιβαλλοντική βιωσιμότητα» και αντικειμενικών στόχων. Αυτές οι συγκεκριμένες τροποποιήσεις εκφράστηκαν επίσημα στην Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών στο Ρίο το έτος 1992, στην οποία πάνω από 170 χώρες δεσμεύτηκαν πως η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί τη βασική ιδέα για τη μελλοντική τους ανάπτυξη, υπογράφοντας την «*Agenda 21*» αλλά και τη Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη³⁸.

Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί πως η *Agenda 21* ήταν αποτέλεσμα μίας εκτενούς ανάλυσης του τι χρειάζεται για να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη. Τα

³⁷ Ι.Τ.Ξ.Ε., «Μελέτη σχεδιασμού δράσεων για την ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού σε ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές», (ΕΟΤ), Α' τεύχος Ιούλιος 2006 – Β' τεύχος Ιούλιος 2007.

³⁸ www.naftemporiki.gr, άρθρο "Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση", δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.

40 κεφάλαιά της πάνω σε περιβαλλοντικά, οικονομικά, κοινωνικά θέματα και θέματα οργάνωσης περιέχουν οδηγίες για την ανάπτυξη διαδικασιών λήψης αποφάσεων με στόχο τη βιωσιμότητα.

Τέλος, όσον αφορά στην υιοθέτηση της βιώσιμης ανάπτυξης από την Κοινότητα, υπήρξε επίσης μία «εξελικτική» πορεία της έννοιας. Το περιβάλλον απέκτησε μια αυτοτελή νομική κατοχύρωση το έτος 1987 με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και συγκεκριμένα με την προσθήκη των Άρθρων 130Π, 130Ρ και 130Σ. Στο Άρθρο 2 της Συνθήκης του Μάαστριχτ το έτος 1992, περιγράφεται ως κύρια αποστολή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας η προαγωγή της «αρμονικής» και «ισόρροπης» ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Μπορεί η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης να μην αναφέρεται ρητά αλλά σαφώς περιγράφεται. Ωστόσο πρέπει να αναφερθεί πως δεν υπήρξε συσχέτιση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης με την κοινωνική διάσταση της εποχής μας.

2.3 Ορισμός Βιωσιμότητας

Βάσει των όσων ήδη αναφέρθηκαν και στη προηγούμενη ενότητα, θα μπορούσε να υποστηριχτεί πως ως *Βιωσιμότητα* ορίζεται ένα πρότυπο παραγωγής και το οποίο στοχεύει στο καλύτερο οικονομικό αποτέλεσμα τόσο για τον άνθρωπο όσο και για το ίδιο το φυσικό περιβάλλον, τόσο στο παρόν όσο και στο αόριστο μέλλον³⁹. Βασικό στοιχείο της βιωσιμότητας είναι η ισορροπία μεταξύ παραγωγής αγαθών και πρώτης ύλης και η οποία δαπανήθηκε για να επιτευχθεί η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

Βασικός στόχος των βιώσιμων διαδικασιών είναι να επιτύχουν περισσότερη παραγωγή με μικρότερη δαπάνη πρώτης ύλης, γι' αυτό η βιωσιμότητα αναφέρεται μαζί με την ανακύκλωση, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αλλά και τον βιοκλιματικό σχεδιασμό. Η βιωσιμότητα υπονοεί ότι οι φυσικοί πόροι υφίστανται εκμετάλλευση με ρυθμό μικρότερο από αυτόν με τον οποίον ανανεώνονται, διαφορετικά λαμβάνει χώρα περιβαλλοντική υποβάθμιση. Θεωρητικά βέβαια, το μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα της περιβαλλοντικής

³⁹ Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ', "Τουριστικός Τομέας", Έκδοση για Ε.Α.Π.

υποβάθμισης είναι η ανικανότητα του γήινου οικοσυστήματος με σκοπό να υποστηρίξει την ανθρώπινη ζωή και την οικολογική κρίση.

Ως εκ τούτου, στο πολιτικό πεδίο, ο όρος βιωσιμότητα μπορεί επίσης να σχετίζεται με τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, τόσο στο παρόν όσο και στο αόριστο μέλλον. Η έννοια της βιωσιμότητας επομένως και στο πλαίσιο μίας αναλυτικότερης προσέγγισης, μπορεί να υποδιαιρεθεί σε «περιβαλλοντική βιωσιμότητα», «οικονομική βιωσιμότητα» και «πολιτικοκοινωνική βιωσιμότητα». Οι τρεις αυτές κατηγορίες βιωσιμότητας αλληλεπιδρούν αλλά δεν ταυτίζονται απαραίτητως ως αντικειμενικοί στόχοι.

3. Κεφάλαιο 3^ο : Σχέσεις Τουρισμού και Αειφόρου

3.1 Ευρωπαϊκή Ένωση –Τουρισμός και Προστασία Φυσικού Περιβάλλοντος

Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος κατέχει καθοριστική σημασία για την ποιότητα ζωής των σημερινών αλλά και των μελλοντικών γενεών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προτεραιότητες της Κοινότητας είναι ουσιαστικά η καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος, η προστασία της «βιοποικιλότητας», η συνεχής μείωση των επιπτώσεων της ρύπανσης στον τομέα της υγείας καθώς και η καλύτερη χρήση των φυσικών πόρων που υπάρχουν στην διάθεση των ανθρώπων. Η ύπαρξη σχετικά υψηλών περιβαλλοντικών προτύπων, είναι κάτι που τονώνει την καινοτομία και τις διάφορες επιχειρηματικές δυνατότητες, συμβιβάζοντας έτσι την προστασία του περιβάλλοντος με τη διατήρηση της οικονομικής ευημερίας γενικότερα.

Μια πλευρά της αειφόρου ανάπτυξης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συνδέεται με το περιβάλλον και τον τουρισμό, είναι εκείνη της σχέση των επιχειρήσεων με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Η σχέση αυτή είναι και αφορά πρώτον τις εταιρίες που δραστηριοποιούνται στον ενεργειακό τομέα και προωθούν τις επενδύσεις και την έρευνα για την αξιοποίησή τους και δεύτερον

τις επιχειρήσεις εν γένει που για τις ενεργειακές τους ανάγκες είναι σημαντικό να δημιουργήσουν ζήτηση για καθαρές μορφές ενέργειας. Στη Ελλάδα για παράδειγμα η κρατική γραφειοκρατία είναι υπαίτια για καθυστερήσεις και αποθάρρυνση των επενδυτών. Πάντως, η ανάγκη για σεβασμό και προστασία του περιβάλλοντος, που εκφράζεται συνήθως από το οικολογικό κίνημα, παραμένει και γίνεται επιτακτικότερη. Τέλος, με το σεβασμό της περιβαλλοντικής νομοθεσίας αποφεύγονται τα πρόστιμα που περιορίζουν την κερδοφορία.

3.2 Η Αντιμετώπιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Αλλαγή του Κλίματος

Η αντιμετώπιση της αλλαγής που έχει επέλθει στο κλίμα της Ευρώπης αλλά και σε παγκόσμια βάση, αποτελεί μια βασική περιβαλλοντική πρόκληση. Είναι γεγονός πως οι άνθρωποι επιβαρύνουν υπέρμετρα το ευρύτερο κλίμα μέσω της χρήσης ορυκτών καυσίμων άνθρακα, του φυσικού αερίου και πετρελαίου για τις οικιακές τους ανάγκες, την κίνηση των αυτοκινήτων τους ή τη λειτουργία των διαφόρων εργοστασίων. Οι μεγάλες ποσότητες εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα από την χρήση αυτών των καυσίμων υπερβαίνουν ουσιαστικά την ποσότητα που μπορεί να απορροφήσει η ατμόσφαιρα δίχως να αυξηθεί η θερμοκρασία της γης.

Με σκοπό λοιπόν την προστασία του πλανήτη, θα πρέπει να οι άνθρωποι να περιορίσουν τη μέση αύξηση της θερμοκρασίας κατά 2°C και κατ' ανώτατο όριο σε σχέση βέβαια με τις προ της βιομηχανικής εποχής τιμές. Η Ευρωπαϊκή Ένωση⁴⁰ πρωτοστατεί δυναμικά στον αγώνα κατά της αλλαγής του κλίματος και των θερμοκρασιών που σημειώνονται με το πέρασμα των δεκαετιών και όπως αναφέρονται στο σχεδιάγραμμα Νο. 1 παρακάτω. Οι αρχές της έχουν θέσει κάποιους αυστηρούς στόχους όσον αφορά τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και εκπομπών από τα κράτη μέλη. Πρωθούν επιπλέον τη θέσπιση παρόμοιων πολιτικών σε ολόκληρο τον κόσμο και ειδικότερα στις βιομηχανικές χώρες καθώς και στις μεγάλες αναδυόμενες οικονομίες.

⁴⁰ Θανόπουλος Ν. Ιωάννης, 2003



Σχεδιάγραμμα Νο. 1- Μεταβολές της Θερμοκρασίας του Πλανήτη

3.3 Η Παγκόσμια Πρωτοπορία στην Εμπορία Δικαιωμάτων Εκπομπών Ρύπων και Πτυχές Περιβαλλοντικής Ανάπτυξης

Το διεθνές σύστημα εμπορίας εκπομπών που έχει θεσπιστεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση και αποτελεί το πρώτο που θεσπίστηκε σε παγκόσμια βάση. Το σύστημα αυτό βοηθά ουσιαστικά την Κοινότητα να τηρήσει τη δέσμευση και την οποία ανέλαβε την στιγμή που υπέγραψε το Πρωτόκολλο του Κιότο, για την μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και των άλλων λεγόμενων αερίων του θερμοκηπίου κατά 8% μέσα στο διάστημα 2008-2012 σε σχέση με το 1990⁴¹.

Βάσει του συγκεκριμένου συστήματος εμπορίας, οι κυβερνήσεις της Κοινότητας μπορούν να καθορίζουν τις ποσοστώσεις για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον βιομηχανικό και ενεργειακό τομέα και έχουν στόχο τη μείωση των επιτρεπόμενων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και άλλων σχετικών αερίων. Οι επιχειρήσεις αυτές που δεν χρησιμοποιούν το σύνολο των της ποσόστωσής τους, τότε μπορούν να πωλούν το πλεόνασμα αυτό σε επιχειρήσεις που υπερβαίνουν την ποσόστωσή τους κατά πολύ.

Αγοράζοντας κάποια επιχείρηση τα δικαιώματα ποσόστωσης, μπορεί να υπερβαίνει το ανώτατο όριο των εκπομπών και αποφεύγουν την πληρωμή κάποιων μεγάλων προστίμων. Τα ποσά τα οποία κερδίζουν εκείνες οι επιχειρήσεις από την πώληση των ποσοστώσεων, μπορούν και τα διαθέτουν σε

⁴¹ www.euro-info.gr/showProductsbyId.asp?Product_id=32580

μια περισσότερο φιλική για το περιβάλλον χρησιμοποιούμενη τεχνολογία. Κάθε επιχείρηση η οποία συμμετέχει στο σύστημα εμπορίας και αποφασίζει με τέτοιο κριτήριο για το τι θεωρείται καλύτερο για τις επιχειρηματικές της δραστηριότητές και δίχως καμία κυβερνητική παρέμβαση, τότε θα μπορεί να ενεργεί αναλόγως και με την προϋπόθεση βέβαια ότι επιτυγχάνεται ο στόχος της μείωσης των εκπομπών ρύπων.

Η αλλαγή του κλίματος σε παγκόσμια βάση, αποτελεί ουσιαστικά μια μόνο ενδεδειγμένη πτυχή της περιβαλλοντικής ανάπτυξης και πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Επί σειρά διαφόρων δεκαετιών, η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε ήδη θεσπίσει ένα τέτοιο ολοκληρωμένο σύστημα με σκοπό την περιβαλλοντική προστασία. Οι σχετικοί αυτοί τομείς μπορούν και καλύπτουν διάφορα θέματα, από τον θόρυβο που επιτελείται μέχρι και τα απόβλητα καθώς και από την προστασία των σπάνιων ειδών μέχρι και τους περιορισμούς της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και από τα διάφορα πρότυπα για τα ύδατα κολύμβησης μέχρι και τα σχέδια έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών καταστροφών.

Οι περιβαλλοντικοί αυτοί έλεγχοι που διενεργούνται, μπορούν να συνιστώνται απλά σε μικρούς περιορισμούς στη χρήση συγκεκριμένων ουσιών ή και προϊόντων που προκαλούν απόβλητα. Βέβαια όλο και περισσότερο υπάρχει στις μέρες μας η τάση για τα διάφορα περιβαλλοντικά πρότυπα να αποτελούν σημαντικό κίνητρο για την χρήση των ασφαλέστερων εναλλακτικών αγαθών και ουσιών και φυσικά να προτρέψουν τους σχεδιαστές προϊόντων να χρησιμοποιούν τα διάφορα οικολογικά υλικά και προκειμένου να επιτυγχάνεται στο μέγιστο ο στόχος της λεγόμενης ανακύκλωσης και της ελάχιστης διάθεσης αποβλήτων στο τέλος της ζωής των διαφόρων προϊόντων που παράγουν οι επιχειρήσεις γύρω μας.

3.4 Η Έννοια του Οικολογικού Σήματος και Φυσικό Περιβάλλον

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει ένα αντίστοιχο κοινοτικό σύστημα απονομής οικολογικού σήματος και με το οποίο έχει ως σκοπό να βοηθήσει τους πολίτες της κοινότητας να διεξάγουν οικολογικά ορθές αγορές. Το Ευρωπαϊκό Οικολογικό σήμα το οποίο υπάρχει και εντοπίζεται σε ένα μεγάλο

φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών, είναι αρκετά διαδεδομένο στις μέρες μας. Ο καθένας από τους πολίτες που επιθυμεί να γνωρίζει αν πραγματικά συναλλάσσεται με επιχειρήσεις και οργανισμούς που σέβονται το φυσικό περιβάλλον, μπορεί να ελέγξει αν ο πελάτης ή ο προμηθευτής του ανήκει στο σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (E.M.A.S.) το οποίο έχει θεσπίσει και χρηματοδοτεί η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Επειδή η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος συνδέεται στενά με διάφορες δραστηριότητες που επιτελούνται σε καθημερινή βάση, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει φροντίσει να θεσπίσει την λειτουργία κάποιων οριζόντιων και τομεακών πολιτικών οι οποίες ενισχύουν την προστασία του. οι πολιτικές αυτές εφαρμόζονται αναλόγως σε κλάδους και δραστηριότητες οι οποίες χαρακτηρίζονται από συνδυασμό γεγονότων και επιδράσεων και σε αυτού του είδους τις δραστηριότητες υπάγονται ο κλάδος του τουρισμού και των μεταφορών εντός του συγκεκριμένου.

Αποτελεί γεγονός πως ο τουρισμός συνδέεται άμεσα με τις μεταφορές - θαλάσσιες ή αεροπορικές και η Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκινώντας από το πρώτο αυτό στάδιο του τουρισμού, έχει θεσπίσει συγκεκριμένους νόμους οι οποίοι σχετίζονται με τις μεταφορές αυτές και είναι αναγκασμένα όλα τα πρακτορεία και ταξιδιωτικά γραφεία στα κράτη μέλη να ακολουθούν πιστά. Σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης του τουριστικού τομέα από την Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσιο λειτουργίας των τομεακών πολιτικών και την προστασία του περιβάλλοντος, θα μπορούσαν να αναφερθούν τα ακόλουθα. Στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων δράσης για το περιβάλλον και την σωστή βιώσιμη ανάπτυξη των επιχειρήσεων στον κλάδο αυτό.

Σημαντικός τομέας ο οποίος επηρεάζει το περιβάλλον γύρω μας, είναι εκείνος των μεταφορών εντός του κλάδου του τουρισμού. Οι μεταφορές οι οποίες εκτελούνται στις μέρες μας μπορούν να γίνουν με διάφορες μορφές όπως οδικώς, αεροπορικώς και θαλασσίως.

Όποια όμως και να είναι η μορφή της μεταφοράς, δεν παύει αυτή και με τον τρόπο που διενεργείται να προκαλεί μόλυνση στο περιβάλλον. Είναι λοιπόν

αναγκαία εκ μέρους της Ε.Ε. μια υιοθέτηση πολιτικής και στρατηγικής, οι οποίες θα μπορούν να ελέγξουν και να καθορίσουν τους συντελεστές και τις δραστηριότητες μεταφορών οι οποίοι θα απευθύνονται στο περιβάλλον⁴². Σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να επηρεάζονται οι φυσικοί πόροι εκείνοι οι οποίοι βλάπτουν το περιβάλλον και προκαλούν μόλυνση. Ο τομέας του τουρισμού είναι άμεσα συνδεδεμένος με εκείνον της μεταφοράς και κατ' επέκταση με το περιβάλλον. Συνεπώς υπάρχει μια άμεση ανάγκη για αλλαγή στην συμπεριφορά όσων προσπαθούν να προκαλέσουν ζημιά στο περιβάλλον, δημιουργώντας άλυτα προβλήματα σε αυτό.

Δεν θα πρέπει να ξεχνά όποιος ασχολείται με τις μεταφορές και τον τουρισμό, ότι ο τομέας αυτός παρουσιάζει μια μεγάλη ανάπτυξη εντός των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κάτι τέτοιο έχει ως αποτέλεσμα την χρησιμοποίηση μέσω μεταφορών σε ευρεία κλίμακα και ως συνεπακόλουθο την μόλυνση του περιβάλλοντος. Τα προτεινόμενα μέτρα αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, μέσω της σωστής ρύθμισης των μεταφορών. Θα πρέπει να παρθούν και να εφαρμοστούν όλα τα κατάλληλα μέτρα για μαζικές μεταφορές και φυσικά παροχή καλύτερης ποιότητας καυσίμων.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει θεσπίσει μέτρα τα οποία απευθύνονται στον τουρισμό και φροντίζουν να παρέχουν όλες τις κατάλληλες υποδομές και εξοπλισμούς μεταφοράς, με σκοπό την περισσότερη δυνατή μείωση μόλυνσης του περιβάλλοντος. Ως παραδείγματα σε αυτή την περίπτωση μπορούν να αναφερθούν οι περιορισμοί στο ωράριο κυκλοφορίας των φορτηγών διεθνών μεταφορών στις χώρες της Ευρώπης, η προτίμηση ως προς τις μεταφορές στα φορτηγά δημοσίας χρήσης αφού αυτά δέχονται εξονυχιστικό έλεγχο ως προς τις εκπομπές ρύπων και καυσαερίων στο περιβάλλον και τέλος η συστηματική ενημέρωση μέσω φυλλαδίων προς τους οδηγούς φορτηγών και οχημάτων μεταφορών, για τακτικότερο έλεγχο των οχημάτων τους και λιγότερες εκπομπές ρύπων στο περιβάλλον.

Σχετικά με τις οριζόντιες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του τουρισμού και την προστασία του περιβάλλοντος μέσω της αειφόρου

⁴² www.eur.lex.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=com:2007:0621:FIN:EL:PDF

ανάπτυξης, θα μπορούσε να ειπωθεί πως έχουν παρθεί όλα τα αναγκαία μέτρα τα οποία στην προστασία αυτή. Ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η περίπτωση *Μεταφορές – Ενέργεια – Περιβάλλον* και για τα οποία έχουν θεσπιστεί συγκεκριμένα μέτρα. Ο αντικειμενικός σκοπός σε αυτήν την περίπτωση είναι η μείωση της επιρροής των μεταφορών στο περιβάλλον. Ο σκοπός αυτός τείνει να καλύψει τις ερωτήσεις οι οποίες μπορούν να τεθούν εντός των χωρών της Ε.Ε., προσπαθώντας να σκιαγραφήσουν το πλάνο της πολιτικής μεταφορών στους τομείς που εμπλέκονται⁴³.

Παρά το γεγονός ότι όλα αυτά τα χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει όρους σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και οι οποίοι έχουν επιφέρει κάποια σημαντικά αποτελέσματα, υπάρχει ακόμα η ανάγκη για περαιτέρω θεσπίσεις νόμων. Τα μέτρα αυτά έχουν ως σκοπό την εκπλήρωση των παρακάτω :

- Ø *Αποφυγή και / η μείωση των αρνητικών επιρροών της αύξησης των μεταφορών στο τομέα του τουρισμού, συγκεκριμένα μέσω οδικών μεταφορών.*
- Ø *Προώθηση της δημόσιας μεταφοράς, διεθνής και συνδυασμένης μεταφοράς στο τομέα του τουρισμού και λιγότερο επιβλαβής επιρροές στο περιβάλλον.*
- Ø *Αύξηση ενημέρωσης του κοινού, οδηγών οχημάτων και των βιομηχανιών σχετικά με την μείωση των επιρροών μεταφοράς στο περιβάλλον.*

Η στρατηγική αυτή καλεί όλα τα εμπλεκόμενα μέρη – κράτη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα να πάρουν όλα τα απαραίτητα μέτρα σε εθνικό επίπεδο και βάση των πλαισίων των διεθνών οργανισμών. Θα πρέπει όλα τα μέρη να συγκεντρώσουν τις κατάλληλες πληροφορίες οι οποίες σχετίζονται με το φαινόμενο επιρροής των μεταφορών στο περιβάλλον και κατ' επέκταση στον τομέα του τουρισμού⁴⁴. Έχει ήδη προταθεί και ψηφιστεί ένας αριθμός μέτρων και νόμων από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το οποίο αφορά τους συγκεκριμένους τομείς. Οι νόμοι αυτοί αφορούν τους διάφορους τρόπους

⁴³ Θανόπουλος Ν. Ιωάννης, 2003

⁴⁴ www.eur.lex.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=com:2007:0621:FIN:EL:PDF

μεταφοράς και οι οποίοι έχουν να κάνουν με την οδική, θαλάσσια και αεροπορική μεταφορά.

Όλα τα παραπάνω λοιπόν σχετίζονται άμεσα με το φαινόμενο του τουρισμού και πως αυτό μπορεί να έχει αρνητικές επιρροές στο περιβάλλον. Παραδείγματα που μπορούν αναφερθούν σε αυτή την περίπτωση είναι η ρύπανση μιας ακτής ή θάλασσας με πλαστικά και υλικά τα οποία δεν αλλοιώνονται εύκολα ή με χημικές ουσίες. Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι τέτοιος ο οποίος προασπίζει την επιβολή όρων και νόμων που έχουν άμεση σχέση με το περιβάλλον. Για το λόγο ότι και ο τομέας του τουρισμού είναι άμεσα συνδεδεμένος με το περιβάλλον και βρίσκεται σε ραγδαία αύξηση αλλά και επηρεάζεται άμεσα από αυτούς τους νόμους.

3.5 Το Φαινόμενο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης των Επιχειρήσεων Τουρισμού ως Μέτρο Προστασίας του Περιβάλλοντος που Προτείνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την Αειφόρο Ανάπτυξη

3.5.1 Τι Ορίζεται ως Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη των Επιχειρήσεων ως προς τον Σεβασμός προς το Φυσικό Περιβάλλον

Το φαινόμενο της ευρείας μόλυνσης του περιβάλλοντος και εξάντλησης των φυσικών πόρων που προήλθε από την εντατική βιομηχανοποίηση των τελευταίων δεκαετιών, έχει προβληματίσει έντονα την διεθνή κοινότητα. Έτσι, το έτος 1987, η «Επιτροπή Brundtland» του ΟΗΕ όρισε την αειφόρο ανάπτυξη (sustainable development) ως την ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να αποδυναμώνει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους⁴⁵.

Η μόλυνση του περιβάλλοντος η οποία προέρχεται από την επιχειρηματική δραστηριότητα, καλείται εξωτερική αντικοινωνία ή επιβάρυνση. Στην προσπάθειά της η επιχείρηση να ελαχιστοποιήσει το κόστος παραγωγής μεταφέρει ένα μέρος του στην κοινωνία. Όμως η μόλυνση του περιβάλλοντος δεν αντιστοιχεί σε παίγνιο μηδενικού αθροίσματος. Το κόστος που μεταφέρει η

⁴⁵ Σύνδεσμος Επενδυτών & Διαδικτύου-(ΣΕΔ), Αθήνα 2006

επιχείρηση στην κοινωνία για να μειώσει βραχυπρόθεσμα το δικό της, μακροπρόθεσμα επιβαρύνει τη φήμη της και τελικά ζημιώνεται πολλαπλάσια τόσο η επιχείρηση όσο και η κοινωνία.

Αντιθέτως, προϊόντα που είναι φιλικά προς το περιβάλλον αποτελούν συγκριτικό και ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Προς ενίσχυση του ισχυρισμού αυτού, ευρωπαϊκή έρευνα έδειξε ότι 1 στους 5 καταναλωτές θα πλήρωνε ευχαρίστως περισσότερα για προϊόντα που σέβονται το περιβάλλον⁴⁶. Αυτό αιτιολογείται από την αφανή ζήτηση των καταναλωτών για καλύτερη ποιότητα ζωής και προστασία του περιβάλλοντος. Οι επιχειρήσεις χρειάζονται προϊόντα στα οποία θα ενσωματώνεται η προστασία του περιβάλλοντος.

Στην περίπτωση λοιπόν αυτή, εισέρχεται η αρμόδια αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία του περιβάλλοντος και η οποία με σχετικές διατάξεις και ρυθμίσεις προσπαθεί να προωθήσει εδώ και καιρό μια νέα μορφή ευθύνης των επιχειρήσεων και η οποία ονομάζεται «*Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη*» και αποσκοπεί βέβαια στην προστασία του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντος.

Στην εποχή στην οποία ζούμε όλοι γύρω μας μπορούμε να παρατηρήσουμε ένα εργασιακό περιβάλλον το οποίο διακατέχεται και χαρακτηρίζεται από ένα πλαίσιο εταιρικής ευθύνης και το οποίο βοηθά τους επιχειρηματίες αλλά και τους εργαζόμενους να διαχειριστούν και να δημιουργήσουν κάποιες αξίες για τις επιχειρήσεις τους. Ως *Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη* θα πρέπει να ορίσουμε την ανάπτυξη της σωστής πολιτικής, πρακτικών και προγραμμάτων τα οποία εξετάζουν αναλυτικά την επιχειρησιακή ηθική και διαφάνεια, τις διάφορες εργασιακές πρακτικές και σχέσεις, τα διάφορα περιβαλλοντολογικά συστήματα καθώς και συστήματα Ασφάλειας & Υγιεινής και τέλος τα ανθρώπινα δικαιώματα

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι για μια επιχείρηση, η εφαρμογή της *Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης* σημαίνει ότι έχει ή αναπτύσσει τις σωστές πολιτικές και πρακτικές και προγράμματα τα οποία την βοηθούν να διατηρήσει ακέραιες τις κοινωνικές αξίες της εποχής μας. Μια επιχείρηση θα πρέπει να

⁴⁶ Σύνδεσμος Επενδυτών & Διαδικτύου-(ΣΕΔ), Αθήνα 2006

αναγνωρίσει ότι μια μακροπρόθεσμη επιτυχία εξαρτάται από τη δυνατότητά της να έχει την κατάλληλη πρόσβαση σε νέους πόρους καθώς και να δημιουργήσει νέες δυναμικές σχέσεις με τις κοινωνικές τάξεις, έτσι ώστε να διαχειριστεί σωστά και υπεύθυνα την οικονομική ανάπτυξη του τόπου όπου βρίσκεται και λειτουργεί⁴⁷.

Κάποιοι επίσης κάνουν λόγο πως σχετικά με τον όρο *Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη*, θα μπορούσε να οριστεί ως ο άμεσος σκοπός τον οποίο έχουν οι διάφορες επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση των διαφόρων περιβαλλοντικών και κοινωνικών θεμάτων της εποχής μας (ΕΚΕ - Ελληνικό Δίκτυο Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης). Καθώς οι διάφορες τουριστικές επιχειρήσεις οι οποίες λειτουργούν στις μέρες μας ως διαφορετικές οντότητες και οι οποίες είναι στενά συνδεδεμένες με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο στο οποίο εφαρμόζουν τις δραστηριότητές τους, θα λέγαμε ότι επηρεάζονται αλλά και επηρεάζουν τις καταστάσεις της χώρας αλλά και του χώρου που δραστηριοποιούνται.

Για αυτό λοιπόν τον λόγο θα πρέπει να εφαρμόσουν μια στρατηγική η οποία θα τους επιτρέψει να λάβουν αλλά και να αναγνωρίσουν την ευθύνη την οποία φέρουν ως προς το περιβάλλον αλλά και την ευρύτερη κοινωνία. Το σύστημα αυτό της στρατηγικής το οποίο και καλούνται να εφαρμόσουν ονομάζεται *Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη* και όπως αναφέρθηκε ήδη στις παραπάνω σελίδες. Θα πρέπει λοιπόν να δείχνουν το αντίστοιχο σεβασμό ως προς τις διάφορες αρχές και αξίες σχετικά με τον πολιτισμό μας αλλά και τις ανθρώπινες αξίες και αξιοπρέπεια η οποία σχετίζεται άμεσα με το βιοτικό μας επίπεδο, διαμορφώνοντας έτσι μια καλύτερη ποιότητα ζωής η οποία θα έχει ως αποτέλεσμα την διατήρηση των αξιών αυτών αλλά και το σεβασμό προς τον άνθρωπο.

Για τις περισσότερες τουριστικές εταιρίες οι οποίες λειτουργούν στις μέρες μας, θα λέγαμε ότι μια σωστή διαχείριση του τομέα της Εταιρικής Κοινωνικής τους Ευθύνης δεν αντιμετωπίζεται πλέον ως ένα απλό κόστος ή ένα βάρος όπου οι επιχειρήσεις αυτές πρέπει να επωμιστούν, αλλά ως μια αντίληψη και ιδέα η οποία πρέπει να εφαρμοστεί από όλες αυτές λαμβάνοντας υπόψη την

⁴⁷ Σύνδεσμος Επενδυτών & Διαδικτύου-(ΣΕΔ), Αθήνα 2006

άποψη επιχειρηματική τους συμπεριφορά αλλά και τον σεβασμό των αξιών του κοινωνικού συνόλου.

Το ζητούμενο δεν είναι μόνο να είναι κάποιος καλός γείτονας και να σέβεται τους ανθρώπους που μένουν δίπλα του, αλλά και ως επιχειρηματίας να εφαρμόζει τις ίδιες αρχές και στην επιχείρησή του και να σέβεται αντιστοίχως τις αρχές αυτές και αξίες. Θα μπορούσαμε λοιπόν συμπερασματικά να πούμε ότι η *Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη* αποτελεί μια συνεχή δέσμευση των επιχειρήσεων για σωστή συμπεριφορά με ηθικό τρόπο, ο οποίος τις βοηθά να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη τους βοηθώντας συγχρόνως στην βελτίωση της ζωής των υπαλλήλων αλλά και των οικογενειών τους, στην κοινωνία όπου ζουν και εργάζονται. Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι μια σωστή εφαρμογή της *Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης* από μέρους των επιχειρήσεων μπορεί να οδηγήσει σε μια διαδικασία η οποία απαιτεί συγκεκριμένη δέσμευση αυτών για συνεργασία και σεβασμό των ηθικών αξιών.

3.6 *Απολογισμός των Μέτρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Προστασία του Περιβάλλοντος και Προοπτικές για το Μέλλον και την Ανταγωνιστικότητα των Τουριστικών Επιχειρήσεων Μέσω της Αειφόρου Ανάπτυξης*

Λόγω της Συνθήκης του Μάαστριχτ, το περιβάλλον μεταμορφώθηκε σε μια πλήρης κοινοτική πολιτική όπου οι στόχοι της οποίας αναφέρονται μεταξύ των πρωταρχικών εκείνων στόχων της Κοινότητας. Οι διάφορες περιβαλλοντικές απαιτήσεις θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη κατά τον ορισμό αυτό αλλά και την εφαρμογή των υπολοίπων κοινοτικών πολιτικών. Η όποια ομοιομορφία των διαφόρων περιβαλλοντικών προδιαγραφών, θεωρείται απαραίτητη όχι μόνο για την γενικότερη συντήρηση του περιβάλλοντος της Ευρώπης αλλά φυσικά και για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς καθώς και για την οικονομική και κοινωνική συνοχή.

Θεωρείται επίσης πολύ δύσκολο να εκτιμηθούν κάποια ειδικά αποτελέσματα των ευρωπαϊκών μέτρων σε αυτά τα θέματα και πρώτιστα η ποιότητα του περιβάλλοντος στο τομέα του τουρισμού η οποία αναφέρεται να είναι μια έννοια ιδιαίτερα υποκειμενική και επομένως δύσκολη να διασαφηνιστεί.

Επιπλέον αυτό συμβαίνει και για το λόγο ότι η καταπολέμηση των μολύνσεων και των οχλήσεων αποτελεί ένα «σισύφειο έργο». Οι διάφοροι ποιοτικοί στόχοι τους οποίους θέτει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα σχετικά με το μέλλον του τουρισμού και την αειφόρο ανάπτυξη, μεταβάλλονται συνεχώς λόγω της οικονομικής ανάπτυξης και της αστικοποίησης των κατοίκων. Είναι όντως αλήθεια ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και η οποία γνωμοδοτεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο αντίστοιχο Συμβούλιο για την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Περιβαλλοντικού Προγράμματος, αναφέρει τόσο τις προόδους που έχουν επιτευχθεί αλλά ιδιαίτερα τη μείωση της χρήσης των ουσιών που εξαντλούν το όζον, τη μείωση των εκπομπών ορισμένων ρυπαντικών ουσιών στην ευρύτερη ατμόσφαιρα αλλά και στα επιφανειακά ύδατα, καθώς και τη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων και τη μείωση της οξίνισης⁴⁸.

Βέβαια η κατάσταση της μόλυνσης του περιβάλλοντος μέσω των τουριστικών δραστηριοτήτων παραμένει ιδιαίτερος ανησυχαστική και ιδίως με την συνεχή και αυξανόμενη εξάντληση των φυσικών πόρων, τους διάφορους χημικούς κινδύνους, την υπερθέρμανση της γης και τις απώλειες της απορρόφησης των ρύπων από το φυσικό περιβάλλον.

Επιπρόσθετα, υπάρχουν πολλά σοβαρά προβλήματα σχετικά με την εφαρμογή των αναφερόμενων κοινοτικών οδηγιών στο συγκεκριμένο τομέα και την αειφόρο ανάπτυξη καθώς και πολλές υπέρμετρες καθυστερήσεις που αφορούν την υλοποίησή τους στην πλειοψηφία των κρατών μελών αλλά και αρκετές παραλείψεις που αφορούν την υποβολή των απαραίτητων εκθέσεων και σε ευρεία κλίμακα την κοινοποίηση των σχετικών πληροφοριών. Για να μετατραπεί η Ευρωπαϊκή Ένωση σε μια οικολογικά αποτελεσματική οικονομία με την άμεση συμμετοχή των κρατών μελών της, θα πρέπει να ενισχύσει την περιβαλλοντική της διάσταση της ως μέρος της διαδικασίας της Λισαβόνας, με απώτερο σκοπό να προσφερθεί μια ισότιμη προσοχή στα διάφορα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα και εντός των πλαισίων των διαδικασιών χάραξης κοινών πολιτικών και λήψης αποφάσεων από όλα τα κράτη μέλη.

⁴⁸ www.eur.lex.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=com:2007:0621:FIN:EL:PDF

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί όμως να εργαστεί από μόνη της σε αυτό το πεδίο και χρειάζεται φυσικά και την βοήθεια των κρατών μελών. Ακόμη και αν κατόρθωνε να μειώσει σε σημαντικό βαθμό και να προλάβει ουσιαστικά τη μόλυνση στο έδαφός της και η οποία συντελείται και μέσω της χρήσης πηγών τουρισμού, θα ήταν πάντα υποκείμενη στην όποια μόλυνση των υδάτων και της ατμόσφαιρας η οποία θα προέρχεται από άλλες κοντινές ευρωπαϊκές χώρες ή διαφορετικά από τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου.

Για το λόγο αυτό η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να αναλάβει ένα πλήρως ηγετικό ρόλο και να ασκεί σχετικές πιέσεις εντός των πλαισίων των σχετικών διεθνών οργανισμών όπως είναι τα Ηνωμένα Έθνη και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με σκοπό την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος σε ένα παγκόσμιο επίπεδο από τις διάφορες τουριστικές δραστηριότητες. Με τον τρόπο αυτό, η προβλεπόμενη ένταξη στην Ευρώπη των υπολοίπων κρατών, θα πρέπει να συμβαδίζει πλήρως και με μεγαλύτερη μέριμνα για τις όποιες απαιτήσεις του φυσικού περιβάλλοντος και οι οποίες είχαν τραγικά αμεληθεί κατά το παρελθόν. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος και ο οποίος θεωρείται να είναι «ανοικτός» στη ευρύτερη συμμετοχή όλων των ευρωπαϊκών κρατών, «παίζει» σημαντικότερο ρόλο σε αυτό το πεδίο προστασίας.

Η όποια οικολογική εξάρτηση όλων των χωρών και κρατών –μελών του κόσμου στην Ευρώπη, αναφέρεται να είναι ιδιαίτερα εμφανής στο «φαινόμενο του θερμοκηπίου» και στις διάφορες κλιματολογικές του επιπτώσεις σε ολόκληρο τον πλανήτη. Οι αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αποφασισμένες να επιτύχουν και μάλιστα να υπερεπιτύχουν τον στόχο του «Κιότο». Σύμφωνα με αντίστοιχους υπολογισμούς, αναμένεται μέχρι το έτος 2010 όλες οι συνολικές εκπομπές αερίων θερμοκηπίου στην «Ευρωπαϊκή Ένωση 27» να είναι περίπου κατά 12,7% χαμηλότερες από εκείνες των επιπέδων του έτους αναφοράς⁴⁹.

Η όποια προβλεπόμενη μείωση θα ανέρχεται στο ποσοστό του 13,2%, εάν επίσης συνυπολογισθούν όλα τα αποτελέσματα των μηχανισμών του

⁴⁹ www.eur.lex.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=com:2007:0621:FIN:EL:PDF

«Κιότο» και των αντιστοίχων μηχανισμών δέσμευσης του άνθρακα και τα οποία ενδέχεται να φθάσουν στο ποσοστό του 16,7% και εάν οι αναφερόμενες πολιτικές των κρατών και τα αντίστοιχα μέτρα εφαρμοστούν εγκαίρως και με επιτυχία και καταφέρουν να αποδώσουν τα αναμενόμενα. Όμως η πολιτική που εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την προστασία του φυσικού κλίματος δεν τελειώνει το έτος 2012. Πολλές από αυτές τις πολιτικές της Κοινότητας και οι οποίες έχουν ήδη θεσπιστεί ή ψηφιστεί, αναμένονται να έχουν πολύ σοβαρές επιπτώσεις και μετά την πρώτη περίοδο υποχρεώσεων του Πρωτοκόλλου του «Κιότο»⁵⁰.

Το έκτο κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για το φυσικό περιβάλλον και το έτος 2002 έως 2012, μπορεί και προβλέπει κάποιες περαιτέρω μειώσεις για την επίτευξη των στόχων που έχει θέσει το «Κιότο» συνεπώς κάποια περισσότερα και συγκεκριμένα μέτρα. Την άνοιξη του έτους 2007, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υποστήριξε πλήρως την αυτόβουλη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την μείωση των διαφόρων εκπομπών αερίων και θερμοκηπίου και τουλάχιστον κατά 20% έως το έτος 2020, συγκριτικά βέβαια προς τα επίπεδα του έτους 1990 και ακόμη και σ' αυτήν περίπτωση που δεν επιτευχθεί καμία διεθνής συμφωνία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν επίσης διατεθειμένη να προχωρήσει σε αυξήσεις σχετικά με την μείωση σε ποσοστό του 30% και εφόσον επιτευχθεί πλήρως και άμεσα μια τέτοια διεθνής συμφωνία.

Αποτελεί πάντως πρωτοφανές γεγονός πως οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι σε θέση να ενεργήσουν εναντίον του σχετικού φαινομένου του θερμοκηπίου και μόνο εντός των πλαισίων μιας ευρείας διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών. Σε παγκόσμιο επίπεδο, θα πρέπει οι αρμόδιες αρχές να προωθήσουν την βιώσιμη ανάπτυξη και την ενεργό συμμετοχή όλων των αρμοδίων κρατικών φορέων για μια μεγαλύτερη συνοχή, την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των διαφόρων περιβαλλοντικών προδιαγραφών καθώς και την ενσωμάτωση της όποιας περιβαλλοντικής διάστασης στις εσωτερικές πολιτικές των κρατών -μελών.

⁵⁰ www.eur.lex.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=com:2007:0621:FIN:EL:PDF

Για αυτό το λόγο η Κοινότητα θα πρέπει να αναφέρεται συγκεκριμένα σε άλλες εκβιομηχανισμένες χώρες και φυσικά στις Ηνωμένες Πολιτίες Αμερικής, όπου θεωρείται μια χώρα με τις μεγαλύτερες ποσότητες εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, καθώς θα πρέπει να τηρούν τα συμφωνηθέντα σε ένα διεθνές επίπεδο.

Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί πως η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να μπορεί και να διαθέτει την ικανότητα να προαγάγει τις διάφορες βέλτιστες διαθέσιμες τεχνολογίες στο τομέα του τουρισμού και με σκοπό την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης καθώς επίσης και να προασπίζει σημαντικά την όποια έρευνα και την ανάπτυξη και να προσφέρει εντός των πλαισίων των κατευθυντήριων γραμμών προς τις κρατικές ενισχύσεις, μια μεγάλη ευελιξία σε εγχώριο επίπεδο και η οποία ουσιαστικά θα εγγυάται την μέγιστη αποτελεσματικότητα των πολιτικών εκείνων και των μέτρων τα οποία αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των κλιματικών μεταβολών προς το καλύτερο.

Χρειάζεται λοιπόν μια κοινή δράση με σκοπό την σταδιακή μείωση και κατάργηση των όποιων επιδοτήσεων στην κατηγορία των ορυκτών καυσίμων καθώς και των φορολογικών συστημάτων και αντιστοίχων κανονιστικών ρυθμίσεων που αντιστρατεύονται την όποια αποτελεσματική χρήση της ενέργειας η οποία προέρχεται από τον τομέα του τουρισμού και έχουν αντίκτυπο στο φυσικό περιβάλλον.

4. Κεφάλαιο 4^ο : Μελέτες Περιπτώσεων Αειφόρου Ανάπτυξης σε Διάφορες Περιοχές

4.1 Περίπτωση Μελέτης – Περιοχή Κερκίνη Τήλος

Αποτελεί γεγονός πως το 25% των ευρωπαϊών τουριστών, οι οποίοι ανήκουν μάλιστα στα μεσαία προς τα ανώτερα οικονομικά στρώματα, επιλέγει, σύμφωνα με έρευνες, εναλλακτικές μορφές ποιοτικού τουρισμού στην Ελλάδα

και συγκεκριμένα σε προορισμούς οι οποίοι δεν είναι και τόσο γνωστοί σε εκείνους που προτιμούν περισσότερο γνωστά μέρη για διακοπές και ξεκούραση.

Πρόκειται δηλαδή για άτομα με καλή οικονομική επιφάνεια, που έχουν γνώσεις και εμπειρίες σε ειδικά επιστημονικά θέματα όπως χλωρίδα, πανίδα και οικοσυστήματα καθώς και για τουρίστες που επιδιώκουν ποιότητα και είναι διατεθειμένοι να την πληρώσουν. Η Ελλάδα, αν και διαθέτει απaráμιλλο φυσικό πλούτο, καθυστέρησε να βρει το δρόμο προς την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη. Δημόσιος και ιδιωτικός τομέας άργησαν να συνειδητοποιήσουν πως η ανάπτυξη ήπιων εναλλακτικών τουριστικών μορφών είναι εν δυνάμει σημαντική πηγή εισοδήματος για τις τοπικές κοινωνίες και μάλλον μονόδρομος για να ξαναζωντανέψει η ελληνική περιφέρεια.

Στην Ελλάδα, πάντως, υπάρχουν αξιόλογες προσπάθειες προς την παραπάνω κατεύθυνση. Μία από αυτές είναι ο Οικοπεριηγητής, μια κάθετη τουριστική μονάδα στη λίμνη Κερκίνη. Αναζητώντας διαφυγή από το αστικό τοπίο, ο ιδρυτής και ιδιοκτήτης της, Ιωάννης Ρέκλος, εγκατέλειψε το έτος 1993 τη Θεσσαλονίκη, όπου μεγάλωσε και σπούδασε στο πανεπιστήμιο, και αποφάσισε να κατοικήσει μόνιμα στην Κερκίνη, τόπο καταγωγής του.

Ξεκινώντας το έτος 1994 περιηγήσεις με κανό για τους ελάχιστους τότε τουρίστες, τρία χρόνια αργότερα κατασκεύασε, με χρηματοδότηση από το πρόγραμμα *Leader* της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το πρώτο ξενοδοχείο για οικοτουρισμό στην περιοχή. Σήμερα ο Οικοπεριηγητής αποτελεί μια ολοκληρωμένη τουριστική μονάδα με ξενοδοχείο με 20 δωμάτια, 20 κανό, 70 ποδήλατα, τρία τζιπ και τέσσερις βάρκες 18 ατόμων έκαστη. Απασχολεί ουσιαστικά 10 άτομα. Όπως τονίζει ο κ. Ρέκλος, πρόκειται για βιώσιμη επιχείρηση, όπως άλλωστε και οι υπόλοιπες που ακολούθησαν στο πέρασμα των χρόνων το παράδειγμά του. Όπως αναφέρει θα είναι λάθος να προσεγγίσει κανείς τον οικοτουρισμό με αμιγώς επενδυτική σκοπιά, πρώτη και τελευταία σκέψη πρέπει να είναι ο σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον⁵¹.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί πως υπάρχει έντονο ενδιαφέρον και από τη μακρινή Ιαπωνία. Κι αν η Κερκίνη εδραιώνει χρόνο με το χρόνο τη θέση της

⁵¹ Εφημερίδα Μακεδονία, Δεκέμβριος, 2008

ως βασικός εναλλακτικός τουριστικός προορισμός στη Βόρεια Ελλάδα, το πάρκο στην Τήλο, στο μικρό νησάκι των 350 κατοίκων στα Δωδεκάνησα, έχει αποκτήσει διεθνή φήμη. Το έτος 2008, περίπου 9.000.000 τηλεθεατές από την Ιαπωνία παρακολούθησαν σε 27 σταθμούς της χώρας τους ένα τηλεοπτικό ντοκιμαντέρ που γυρίστηκε από ιαπωνικό τηλεοπτικό δίκτυο με αφορμή τη δημιουργία του πάρκου της Τήλου, όπως αναφέρει ο ιδρυτής του πάρκου και πρεσβευτής του προγράμματος δικτύου “*Natura 2000*” Κωνσταντίνος Μεντζελόπουλος.

Οι Ιάπωνες έμαθαν πως στην Τήλο ευδοκιμούν 24 είδη ορχιδέας και διαβιούν 162 είδη πουλιών, έμειναν όμως έκπληκτοι από τα πέντε ζεύγη του απειλούμενου με εξαφάνιση μεσογειακού αετού, του σπιζαετού, που έχουν καταγραφεί στο νησί. Βάσει των τελευταίων διαθέσιμων στοιχείων, η επισκεψιμότητα στο νησί έχει αυξηθεί περίπου κατά 30.000 άτομα ετησίως, εκ των οποίων τουλάχιστον 8.000 υπολογίζεται πως έρχονται για το πάρκο.

Οι υπεύθυνοι στο συγκεκριμένο site, τα τελευταία δύο χρόνια έχουν λάβει στην ιστοσελίδα τους περισσότερα από 4.000 μηνύματα υποψήφιων επισκεπτών που ζητούν πληροφορίες πώς μπορούν να επισκεφθούν το πάρκο και αναζητούν διευθύνσεις καταλυμάτων. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία τέτοιων εγχειρημάτων είναι η συναίνεση και της τοπικής κοινωνίας, επισημαίνοντας ωστόσο κανείς τις δυσκολίες που συνάντησε η προσπάθεια λόγω των ερίδων που ξέσπασαν μεταξύ των τοπικών αρχόντων. Ωστόσο, οι βάσεις εκεί είναι τόσο γερές που το «ποτάμι» δεν μπορεί πια να γυρίσει πίσω. Όπως αναφέρεται, περίπου το 20% των κατοίκων της Τήλου είναι νέοι άνθρωποι, που παραμένουν στο νησί τους χάρη στη λειτουργία του πάρκου και αντίστοιχων με αυτό δραστηριοτήτων. Ποσοστό καθόλου αμελητέο, αν κάποιος αναλογιστεί την ερήμωση, κυρίως από νέους, που χαρακτηρίζει σήμερα την ελληνική περιφέρεια.

4.2 Περίπτωση Μελέτης – Οικισμός Έναγρον στην Κρήτη Μαντινάδες και Αρώματα στον Ψηλορείτη⁵²



Φωτογραφία – Οικισμός Έναγρον

Ακολουθώντας το χωματόδρομο που ξεκινά από την Αξό, ύστερα από περίπου δύο χιλιόμετρα βρίσκεται κανείς σε ένα «χωριό» χτισμένο στους πρόποδες της Ίδης. Είναι το «Έναγρον», ένας οικότουριστικός συνοικισμός χτισμένος μέσα σε 40 στρέμματα με ελαιόδεντρα, αμπελώνες για την παραγωγή κρασιού και σταφίδας, καρποφόρα δέντρα και περιβόλι όπου καλλιεργούνται χωρίς χημικά τα κηπευτικά που χρησιμοποιούνται στο εστιατόριο του οικισμού. Το «Έναγρον» αποτελείται από 9 διώροφα μικρά σπίτια, τα οποία έχτισαν ο Κος Γιάννης και η Φανή Παπαδάκη. Κάθε ένα από αυτά έχει δύο ή τρία διαμερίσματα τα οποία μπορούν να φιλοξενήσουν από 2 έως 6 ανθρώπους.

Στη μέση του χωριού, βρίσκεται ο κεντρικός χώρος υποδοχής και το εστιατόριο. Καθισμένοι εκεί, και δοκιμάζοντας ρακί, ντομάτα, ελιές και αγκινάρα τουρσί ακούει κανείς τους ιδιοκτήτες να εξηγούν πώς πήραν την πιο μεγάλη απόφαση της ζωής τους. Ο Κος Γιάννης Παπαδάκης εργαζόταν σε

⁵² Ι.Τ.Ξ.Ε., «Ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού, επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και νέες μορφές τουρισμού στη Κρήτη», Α΄ & Β΄ Τεύχος, Σεπτέμβριος 2005

υποκατάστημα της εταιρίας Coca-Cola στην Κρήτη με άριστες επαγγελματικές προοπτικές, όταν αποφάσισε να φτιάξει ένα χώρο όπου θα μπορούσε, όπως λέει, να καταλαβαίνει την εναλλαγή των τεσσάρων εποχών.

Όπως εξηγεί ο ίδιος, κάποια στιγμή καταλαβαίνεις ότι πέρα από το επάγγελμα, τα χρήματα, τις θέσεις υπάρχει και η ζωή. Και η ζωή είναι εκεί έξω, λέει και δείχνει το βουνό και τα δέντρα που μοιάζουν να χάνονται στον γκρεμό. Παντού είναι φανερό το μεράκι ανθρώπων που δεν θέλησαν να κάνουν απλώς μια ακόμα ξενοδοχειακή μονάδα αλλά κάτι διαφορετικό γι' αυτούς και τον τόπο τους. Τα έπιπλα, τα αντικείμενα έχουν επιλεγεί προσεκτικά έστω και αν αυτό σήμαινε περισσότερο κόπο. Οι σιδερένιες κλειδαριές, για παράδειγμα, φτιάχτηκαν από τον τεχνίτη που είχε το τελευταίο εργαστήριο στην περιοχή. Τα αντικείμενα που βρίσκονται στο χώρο συλλέγονταν για χρόνια από τον ίδιο τον κ. Παπαδάκη.

Η κ. Φανή Παπαδάκη είναι από την Κορώνη, αλλά έχει μεγαλώσει στην Αθήνα. Μετά τόσα χρόνια στην Κρήτη, όμως, έχει μάθει να τη θεωρεί σπίτι της κάτι που φαίνεται και από την κρητική προφορά της. Ως αρχιτέκτονας είναι «υπεύθυνη» για την οικοδομική αισθητική του «Εναγρον» που προσπάθησε να είναι κοντά στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική του τόπου.

Οι μικρές διώροφες κατοικίες «δένουν» θαυμάσια με το τοπίο εξωτερικά, ενώ εσωτερικά παρέχουν όλα τις σύγχρονες ανέσεις. Οι κατοικίες διαθέτουν πολύ καλή θέρμανση και ψύξη με αιρ κοντίσιον, ενώ οι καινούργιες έχουν και υδρομασάζ. Κάτι τέτοιο, όπως και η πισίνα, δεν είναι απόλυτα συμβατό με έναν οικοτουριστικό προορισμό, οι ιδιοκτήτες όμως έκριναν ότι είναι απαραίτητο για να μπορέσει να επιβιώσει ο οικισμός, αφού τα μεγάλα πρακτορεία που φέρνουν τους τουρίστες στην Κρήτη ζητούν να υπάρχει πισίνα. Όπως εξηγούν οι ιδιοκτήτες του, μπορεί να κάνουν το κέφι τους αλλά έχουν επενδύσει πολλά χρήματα και ο οικισμός πρέπει τουλάχιστον να βγάζει τα έξοδά του.

Πολλά πράγματα στο «Εναγρον» είναι όπως παλιά. Όπως τα εδέσματα που σερβίρει το εστιατόριο. Συνταγές απλές, εμπνευσμένες από την κρητική διατροφή, φτιαγμένες με τα προϊόντα που παράγονται στο κτήμα, καθώς και ζώα από τη φάρμα του. Γίνεται μια σημαντική προσπάθεια να μη

χρησιμοποιούνται χημικά λιπάσματα και φυτοφάρμακα στο κτήμα τα οποία προκαλούν βλάβη στο φυσικό περιβάλλον. Δεν έχουν μπει όμως στη διαδικασία πιστοποίησης, καθώς εντός των ορίων του κτήματος, κάποιος άλλος κατέχει ένα στρέμμα το οποίο καλλιεργεί χωρίς να μπορεί κανείς να επέμβει στις μεθόδους που χρησιμοποιεί.

Το δυσκολότερο τμήμα του εγχειρήματος, όπως εξηγεί ο κ. Παπαδάκης, είναι να βρεις τους κατάλληλους ανθρώπους να εργαστούν στο κτήμα. Οι άνθρωποι της περιοχής και όχι κάποιοι επαγγελματίες είναι κατάλληλοι για την φυσιολογία του οικισμού, ταυτόχρονα όμως χρειάζονται μεγάλες προσπάθειες για να μάθουν τη δουλειά και τους όρους που επιβάλλονται σε μια τουριστική επιχείρηση. Εξαιρετική επιλογή αποτελούν οι μαγείρισσες του «Έναγρον», οι κυρίες Χαρούλα Κασαπάκη και Βίκυ Κουτάντου. Η κ. Κασαπάκη είναι μια γυναίκα από την περιοχή που μαγειρεύει πολύ καλά. Έκανε και η ίδια μεγάλη προσπάθεια για να βρει συνταγές και να τις εντάξουμε στο μενού. Δεν είναι τυχαίο ότι το εστιατόριο του «Έναγρον» έχει πιστοποιηθεί από την Ελληνική Ακαδημία.



Φωτογραφία – Μπουφές Παραδοσιακού Πρωινού στο Έναγρον

Επίσης στο «Έναγρον» διεξάγεται σε συχνή βάση η παραγωγή σε κεφαλοτύρι και ανθότυρο. Η διαδικασία μέσω της οποίας παρασκευάζεται το συγκεκριμένο προϊόν, αναφέρεται ως ακολούθως. Το φρέσκο πρόβειο γάλα

τοποθετείται μέσα σε ένα μεγάλο τσουκάλι και ζεσταίνεται μέχρι να φτάσει στη θερμοκρασία του σώματος. Είναι η ώρα να προστεθεί η πιτιά και να σταματήσει η θέρμανση του μείγματος. Μετά 45 λεπτά περίπου, το μείγμα «σπάει» με τον ταράχτη -όπως ονομάζεται το αναδευτήρι που χρησιμοποιείται- και γίνεται κρέμα. Ξανανεβαίνει το μείγμα στη φωτιά έως ότου η θερμοκρασία φτάσει τους 42 βαθμούς Κελσίου, οπότε μέσα στο καζάνι σχηματίζεται μια μπάλα, η μαλάκα.

Ο ειδικός την αφαιρεί από το μείγμα και την τοποθετεί μέσα σε μικρά καλούπια, αφού τη ζυμώσει αρκετά για να φύγει ο αέρας και να μην έχει τρύπες το κεφαλοτύρι. Τα καλούπια με το τυρί μεταφέρονται σε μέρος υγρό και σκιερό, όπου θα μείνουν για τρεις μήνες ώστε να ωριμάσουν.



Φωτογραφία – Το Εσωτερικό Σάλας Φαγητού

Παράλληλα, από το μείγμα που απομένει παρασκευάζεται η μυζήθρα, φρέσκια ή ξερή. Ο τυροκόμος βάζει πάλι στη φωτιά τον ορό (το υγρό που έχει απομείνει), το τυρόγαλα και όταν φτάσει στους 70 βαθμούς, προσθέτει γάλα σε αναλογία περίπου 10%. Όταν βράζει διαχωρίζεται η μυζήθρα και μένει στο τσουκάλι ο χουμάς. Αν η μυζήθρα δεν φαγωθεί αμέσως, αλατίζεται απ' έξω με χοντρό αλάτι και τοποθετείται στη σκιά. Αν μείνει πάνω από τριάντα μέρες γίνεται ο ξερός ανθότυρος.

Ο οικισμός Έναγρον βρίσκεται στην περιοχή του ορεινού Μυλοποτάμου, στο νομό Ρεθύμνης, κοντά στο χωριό Αξός. Θα φθάσει κανείς εκεί από το Ηράκλειο από την Εθνική προς Ρέθυμνο και θα βγει στην έξοδο για Ανώγεια. Ανεβαίνοντας τον Ψηλορείτη κατευθύνεται μετά τα Ανώγεια προς το χωριό Αξός σε απόσταση 44 χιλιομέτρων από το Ηράκλειο. Από το Ρέθυμνο μπορεί κανείς

να φθάσει ανεβαίνοντας τον Ψηλορείτη προς τον Μυλοπόταμο σε απόσταση 42 χιλιομέτρων. Το «Εναγρον» απέχει 28 χιλιόμετρα από την παραλία του Πανόρμου και 30 χιλιόμετρα από την παραλία του Σταυρωμένου στο Ρέθυμνο. Μπορεί κανείς να κάνει βόλτες και διαδρομές μέσα στη Φύση, αναρρίχηση και ιππασία. Έχοντας ως βάση το Εναγρον, μπορεί να επισκεφθεί τα χωριά της περιοχής και τα μητάτα των κτηνοτρόφων του Ψηλορείτη. Προτείνεται, επίσης, να κάνει μια επίσκεψη στο σπήλαιο του Σεντόνι και στη Μονή της Χαλέπας. Μπορεί, τέλος, μένοντας στον οικισμό να χαλαρώσει παίζοντας επιτραπέζια και άλλα ομαδικά παιχνίδια.

Συνοπτικά και αναφερόμενοι στη παραπάνω περίπτωση, μπορεί κανείς να διακρίνει το μεράκι αλλά και τη θέληση των συγκεκριμένων ανθρώπων για μια εφαρμογή αειφόρου ανάπτυξης στο τομέα του τουρισμού καθώς και της προσπάθειας η οποία συντελείται για την εφαρμογή της βιωσιμότητας σε συνδυασμό με τις ήρεμες αλλά και δημιουργικές διακοπές εντός του παραδοσιακού οικισμού.

4.3 Περίπτωση Μελέτης –Αγροτικός Ξενώνας “Tra i Frutti” στην Περιοχή Agrigento, Racalmunto στην Ιταλία⁵³



Ο αγροτικός ξενώνας “Tra I Frutti” βρίσκεται σε μια περιοχή στην Ιταλία ανάμεσα στους λόφους και τη θάλασσα, που μέσα σε ελιές, εσπεριδοειδή, ελαιώνες και αμπέλια, θεωρείται ως ένα μοναδικό μέρος όπου μπορεί κανείς να απολαύσει το άρωμα του αμύγδαλου και των λουλουδιών. Οι ιδιοκτήτες του καλοσωρίζουν τους επισκέπτες με φρούτα. Ο καθένας μπορεί να ξεκουραστεί κάτω από τον ήλιο και να χαλαρώσει αλλά και να ανακαλύψει τις γύρω παραλίες, τα διάφορα χωριουδάκια με τους επιβλητικούς πύργους και να

⁵³ Εφημερίδα Μακεδονία, Δεκέμβριος 2008

περπατήσει στα μικρά γραφικά στενάκια και συγχρόνως να αισθανθεί τη δημιουργία και ύπαρξης μιας αιφόρου τουριστικής ανάπτυξης.



Ο Οικισμός απέχει λίγα μόλις λεπτά από την πόλη της Racalmuto με εστιατόρια που εξυπηρετούν την ύπαιθρο με διάφορες λιχουδιές, καταστήματα ζαχαροπλαστικής και φυσικά ένα πλήρες τομέα καθημερινών ανέσεων και αναγκών όπως τράπεζες, σταθμούς καυσίμων, φαρμακεία, newsstands, παντοπωλεία της γειτονιάς καθώς και ένα κέντρο ιατρικής βοήθειας. Ο οικισμός του “Tra I Frutti” βρίσκεται μόλις 15 λεπτά από την υπέροχη Κοιλάδα της πόλης Racalmunto και σε 18 λεπτά από το ιστορικό κέντρο του Agrigente καθώς και από την ακτή και θέρετρο του Αγίου Λέονε. Σε 20 λεπτά μπορεί κανείς να φτάσει στις υπέροχες παραλίες του Lido Rossello, το Scala dei Turchi και το εξαιρετικό φυσικό καταφύγιο της WWF Torre Salsa στο Siculiana Μαρίνα.

Στον οικισμό υπάρχει μια επιλογή από πέντε δωμάτια και ο καθένας είναι ελεύθερος να επιλέξει αυτό που ταιριάζει καλύτερα στο προσωπικό του γούστο, σύμφωνα με το χρώμα, άρωμα, και τα αγαπημένα του φρούτα. Σε δύο ορόφους της βίλας υπάρχει μια βεράντα με υπέροχη θέα της γύρω περιοχής και όπου μπορεί κανείς να θαυμάσει τους γύρω λόφους με τα αγροτόσπιτα και τις καλλιέργειες μέχρι το βλέμμα του να επικεντρωθεί στο τέλος της θάλασσας.

Στο κάθε συγκρότημα μπορεί κανείς να βρει την ελιά και το αμύγδαλο στα δωμάτια και όπου το κάθε δωμάτιο διαθέτει ιδιωτικό μπάνιο, πρόσβαση στο Internet, αναγνωστήριο με τα κείμενα πολλών συγγραφέων της Σικελίας, καθώς και όγκους βιβλίων στα γαλλικά, αγγλικά, γερμανικά και ισπανικά. Θα βρει επίσης στο δωμάτιο μια ευρεία επιλογή DVD και CD, έτσι ώστε να μπορεί να παρακολουθεί μια ταινία ή να ακούσει μουσική της επιλογής του. Υπάρχει φυσικά κουζίνα και βεράντα, όπου, αν θέλει, μπορεί να απολαύσει τα εδέσματα του πρωινού της Σικελίας. Η βεράντα έχει θέα την πισίνα και υπάρχει αιώρα στο χώρο. Στο πέτρινο σπίτι υπάρχουν τοιχώματα και θα βρει κάποιος τα δωμάτια, λεμόνι και πορτοκάλι ή αχλάδι, όπου αυτά είναι διαμερίσματα που αποτελούνται

από ένα υπνοδωμάτιο, ένα σαλόνι με κουζίνα και μπάνιο. Όλα τα δωμάτια είναι εξοπλισμένα με τηλεόραση, κλιματισμό και ψυγείο.

Για τους ανθρώπους της “Tra i Frutti” ο αγροτουρισμός σε συνάρτηση με την αειφόρο ανάπτυξη του συγκεκριμένου μέρους καθώς και την βιωσιμότητας του, είναι μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο της Ιταλίας, η οποία έχει ως στόχους τα εξής :

- *Να συμβάλει ώστε ο επισκέπτης να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης πόλης της Ιταλίας.*
- *Να φέρει τον επισκέπτη σε επαφή με τη τοπική φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες θα μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί και να νιώσει τη χαρά της περιήγησης, της δημιουργίας, της παραγωγής, της γνώσης και της ανακάλυψης.*
- *Να κινητοποιήσει τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις του τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου της πόλης αυτής της Ιταλίας.*

Οι άνθρωποι του συγκεκριμένου καταλύματος γνωρίζουν πως ο σωστά σχεδιασμένος και καλά οργανωμένος αγροτουρισμός μέσω της αειφορίας στο τομέα του τουρισμού έχει καταδειχθεί ότι αποτελεί ένα από τα αποτελεσματικότερα εργαλεία για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση της ταυτότητας του τόπου τους. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι σε αυτής της μορφής την τουριστική ανάπτυξη το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της περιοχής αποτελούν πλέον τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά που στηρίζονται στην διατήρηση και ανάδειξη των τοπικών ιδιαιτεροτήτων της πόλης αυτής στην Ιταλία.

Σε επιχειρηματικό επίπεδο, ο αγροτουρισμός σε συνάρτηση με την αειφορία στη συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί τον συνδετικό κρίκο του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα με τον τριτογενή. Δηλαδή της παραγωγής γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και της μεταποίησης, με

την παροχή υπηρεσιών και τον τουρισμό στη πόλη Racalmunto. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργεί, στηρίζει και τονώνει την τοπική αγορά, παρέχοντας νέες θέσεις εργασίας, ένα συμπληρωματικό εισόδημα στις αγροτικές οικογένειες και συγκρατώντας τον πληθυσμό στην ύπαιθρο αυτή. Θα πρέπει να αναφερθεί πως οι κύριες κατηγορίες των επιχειρήσεων που εντάσσονται στον αγροτουρισμό στην Ιταλία είναι οι εξής :

- *Αγροτουριστικά καταλύματα στις μικρές πόλεις και χωριά*
- *Πρατήρια / Εκθετήρια/ Εργαστήρια αγροτουριστικών τοπικών προϊόντων*
- *Αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής*
- *Τουριστικά γραφεία που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση ή την υλοποίηση προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικοτουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος*
- *Αγροκτήματα και φάρμες*
- *Επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων*
- *Εργαστήρια τοπικής τέχνης*

Σε ό,τι αφορά τον επισκέπτη, οι άνθρωποι του οικισμού επιθυμούν ο αγροτουρισμός να αποτελεί διαδικασία που προωθεί μια μορφή ταξιδιού με σεβασμό προς το περιβάλλον και την τοπική παράδοση, βασισμένη στην γνωριμία του με την τοπική κουλτούρα, ιστορία και καθημερινότητα. Μια συνολική εμπειρία κατά την οποία ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με τον ιταλικό - ντόπιο τρόπο ζωής και συνδυάζει την αναψυχή με την ενημέρωση και ευαισθητοποίησή του για κοινωνικά, ιστορικά, περιβαλλοντικά και άλλα θέματα της εκάστοτε περιοχής.

Η επιχείρηση της “Trai I Frutti” έχει αναπτύξει αγροτουριστικές μονάδες σε διάφορες κωμοπόλεις της Ιταλίας, όπου ο επισκέπτης μπορεί να συνδυάσει αγροτικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες με τη βοήθεια των μόνιμων κατοίκων της περιοχής, που κατά το κύριο επάγγελμα τους είναι αγρότες, συντελώντας στην ενίσχυση του αγροτικού τους εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας με την εκμετάλλευση τουριστικών καταλυμάτων.

Η έννοια του αγροτουρισμού για τους ανθρώπους –ιδιοκτήτες της “Trai I Frutti” συνδέεται με κάποιες βασικές αρχές, όπως είναι η προώθηση της

ποιότητας, ο σεβασμός της πολιτιστικής κληρονομιάς και η προστασία του περιβάλλοντος. Θεωρούν ότι οι ανθρώπινες σχέσεις είναι ένας από τους κυριότερους παράγοντες που συμβάλλουν στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής και προσφέρουν ένα γενικότερο πλαίσιο υποστήριξης με προσφορά οικολογική και ανθρωπιστική. Ο αγροτουρισμός στη περιοχή αυτή δεν περιορίζεται μόνο στην παροχή «κλίνης και στέγης» που συνήθως είναι κατάλληλα διαμορφωμένη σε σπίτια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ή στην παροχή σπιτιών που διαθέτουν έναν αξιόλογο τοπικό χαρακτήρα, αλλά περιλαμβάνει και μικρές μονάδες παραγωγής, όπως πρατήρια διάθεσης ειδών λαϊκής τέχνης, οικοτεχνίες, χειροτεχνίες, μανάδες άθλησης - σπορ, οργανωμένα κέντρα εκπαίδευσης και παροχής ειδικών υπηρεσιών, ταβέρνες, εστιατόρια, παραδοσιακά καφενεία, αναβίωσης παραδοσιακών πολιτιστικών εθίμων κλπ.

Ως εκ τούτου, ο αγροτουρισμός και η έννοια της αειφορίας στο τομέα του τουρισμού στην Ιταλία και συγκεκριμένα στη πόλη Racalmunto , μπορεί να αποτελέσει κατάλληλη στρατηγική για την τοπική ανάπτυξη και να συμβάλει στην ενδογενή ολοκληρωμένη ανάπτυξη που δένει αρμονικά με τις άλλες οικονομικές δραστηριότητες κάθε περιοχής και να αποτελέσει ουσιαστική αναπτυξιακή παράμετρο στα προγράμματα τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης. Βέβαια θα πρέπει να αναφερθεί πως ο αγροτουρισμός στη διεθνή πρακτική έχει επικρατήσει με τις ακόλουθες δύο βασικές μορφές.

- *Τη μορφή των διακοπών σε αγροκτήματα "Farm house holidays", ιδιαίτερα διαδεδομένη σε χώρες, όπου η έννοια «αγρόκτημα» είναι συνυφασμένη με τη γεωργική εκμετάλλευση (Αυστρία, Γερμανία κλπ) και οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν στη ζωή των αγροτών και τις αγροτικές δραστηριότητες.*
- *Τη μορφή των διακοπών σε αγροτουριστικά καταλύματα που παρέχουν «κλίνη και πρωινό» - "Bed and breakfast" - που αφορά στη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιαζόμενων δωματίων σε έξω-αστικούς μικροσυννοικισμούς ή σε αγροτικά καταλύματα (αγροικίες) που βρίσκονται μέσα στον αγροτικό οικισμό και παρέχουν φιλοξενία τουριστών σ' αυτά. Το σύστημα αυτό προσιδιάζει ιδιαίτερα σε χώρες, όπως είναι η Βρετανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Ιρλανδία*

Η διεθνή εμπειρία, όπως έχει καταγραφεί από το 1950 και μετά, στις χώρες Γαλλία, Ιταλία, Αγγλία, Ιρλανδία, Δανία, Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Ισραήλ, Αμερική και Καναδά, δείχνει ότι το πρότυπο του αγροτουρισμού ποικίλει ως προς την μορφή και το βαθμό ανάπτυξης του. Αυτό εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας, την οικονομική δομή, την μεγάλη ή μικρή εκμετάλλευση στο αγρόκτημα, το βαθμό ανάπτυξης του συνεταιριστικού κινήματος, την εντατικοποίηση της γεωργικής παράγωγης, την τοπική επιχειρηματικότητα, το αγροτικό εισόδημα, το βαθμό των περιφερειακών ανισοτήτων.

Τέλος είναι χρήσιμο να αναφερθεί πως η επιχείρηση της “Trai I Frutti”, διαθέτει την τεχνογνωσία και μπορεί να εξασφαλίσει τους οικονομικούς πόρους για να αναπτυχθεί περαιτέρω η συγκεκριμένη βιώσιμη αγροτουριστική μονάδα και να συντελέσει στην ανάπτυξη της Ιταλικής περιφέρειας, μέσα σε ένα διεθνώς αναγνωρισμένο προϊόν με πολύ μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης.

5.Κεφάλαιο 5 °: Μεθοδολογία και Τρόπος Συλλογής Πηγών και Πληροφοριών Εκπόνησης Πτυχιακής Εργασίας

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται οι τρόποι με τους οποίους ολοκληρώθηκε η συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων για την συγγραφή αυτής της πτυχιακής εργασίας. Η συλλογή των στοιχείων ολοκληρώθηκε μέσω βιβλιογραφικής έρευνας και σχετικών πληροφοριών για την σημασία της έννοιας της αειφορίας και βιωσιμότητας στο τομέα του τουρισμού και πως αυτές οι δύο έννοιες μπορούν να συνδυαστούν κατάλληλα με σκοπό τη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Από τις αντίστοιχες πηγές που αφορούν το συγκεκριμένο αντικείμενο μελέτης, εξάχθηκαν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με το πως λειτουργούν οι τουριστικές επιχειρήσεις στην εφαρμογή της έννοιας της αειφορίας, ποιοι οι είναι οι παράγοντες εκείνοι οι οποίοι «παίζουν» καταλυτικό ρόλο στην τουριστική

ανάπτυξη και πως η Κοινότητα συμβάλει σε αυτό αλλά και ποιες οι τεχνικές και μέθοδοι που συμπεριλαμβάνονται και λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από τους υπευθύνους για την τουριστική ανάπτυξη της χώρας τους.

Θα πρέπει να αναφερθεί πως η συλλογή πληροφοριών και δεδομένων αποτελούν τα κύρια στοιχεία μιας έρευνας και καταγραφής αυτής, σχετικά με την μελέτη ενός φαινομένου ή γεγονότος όπως και στην συγκεκριμένη περίπτωση⁵⁴. Επιπλέον μπορούν να χαρακτηριστούν ως πρωτογενή στοιχεία για την έρευνα ενός θέματος, αφού παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για αυτή αλλά και τις υποθέσεις που μπορούν να γίνουν. Οι πληροφορίες και τα δεδομένα σε αυτήν την συγκεκριμένη φάση μπορούν να τροφοδοτήσουν την σχεδιαστική διαδικασία του πλάνου που θα παρουσιαστεί στην συγκεκριμένη έρευνα και πτυχιακή εργασία. Σε αυτό το πλάνο μπορούν να αναφέρονται ξεκάθαρα ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιήθηκε η συλλογή των πληροφοριών και πως τεκμηριώνονται μέσα στην μελέτη και εργασία.

Η έρευνα η οποία διεξήχθει στην συγκεκριμένη μελέτη, με βοήθησε στην κατανόηση του θέματος της πτυχιακής της εργασίας αλλά και στα καθημερινά γεγονότα που συνδέονται άμεσα με το θέμα που παραθέτω. Οι άνθρωποι διεξάγουν κάποια έρευνα για να συλλέξουν αποτελέσματα με ένα συστηματικό τρόπο, και επομένως να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους⁵⁵. Κάθε ακαδημαϊκή έρευνα απαιτεί μια “μεθοδολογία” προκειμένου να αναλύσει τα αποτελέσματα.

Αυτή αποτελείται από τρόπους και μεθόδους παραγωγής και ανάλυσης δεδομένων έτσι ώστε οι διάφορες θεωρίες να δοκιμαστούν και να γίνουν αποδεκτές είτε να απορριφθούν. Επομένως η μεθοδολογία η οποία χαρακτηρίζεται ως πρωταρχική, σχετίζεται τόσο με την λεπτομερή έρευνα μέσω της οποίας συλλέγονται τα δεδομένα καθώς και με τις πιο γενικές φιλοσοφικές

⁵⁴ Saunders M., Lewis P. and Thornhill A., (2000), “Research Methods For Business Students”, London: Prentice Hall.

⁵⁵ Saunders et all, (2005), “Specified ways for research and analysis of data”, Prentice Hall

απόψεις. Ο τρόπος που σκεφτόμαστε σχετικά με την ανάπτυξη των γνώσεων μας, επηρεάζει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο διεξάγουμε την έρευνα⁵⁶.

5.1 Συλλογή Δεδομένων

Λόγω της βιβλιογραφικής και ερευνητικής φύσης της συγκεκριμένης εργασίας, ένα είδος μεθοδολογίας δευτερογενούς έρευνας χρησιμοποιείται για να οδηγήσει στα αποτελέσματα τα οποία επιθυμώ. Ένας αριθμός μεθόδων εμπλέκεται, προκειμένου να με καταστήσει ικανή να επιτύχω μια μεγαλύτερη κατανόηση των πηγών που χρειάζομαι για την ανάλυση των σκέψεων μου σχετικά με το θέμα που ερευνώ. Αυτό είναι αναγκαίο μέσα σε μια έρευνα και μελέτη, καθώς τα αποτελέσματα τα οποία συλλέγονται από μια συγκεκριμένη περιοχή μπορούν να είναι περισσότερο αποτελεσματικά από εκείνα που προέρχονται από κάπου αλλού. Κάθε μέθοδος συλλογής δεδομένων έχει τόσο πλεονεκτήματα όσο και μειονεκτήματα.

Ο συνδυασμός λοιπόν μεθόδων συλλογής πληροφοριών και δεδομένων, βοηθά σημαντικά στο να μειωθούν τα μειονεκτήματα που μπορούν να παρουσιαστούν στην έρευνα και τα οποία θα ήθελα να ελαχιστοποιήσω. Βέβαια όπως θα αποδειχτεί και στην συνέχεια και όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, η έρευνα και μελέτη του συγκεκριμένου θέματος βασίζεται σε βιβλιογραφική έρευνα και συλλογή σχετικών στοιχείων για την σημασία της έννοιας της αειφορίας και βιωσιμότητας στο τομέα του τουρισμού και πως αυτές οι δύο έννοιες μπορούν να συνδυαστούν κατάλληλα με σκοπό τη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

⁵⁶ Zikmund W.G., (2000), "Business Research Methods". London: Harcourt college publishers.

5.2 Δευτερέων Δεδομένα

Ως Δευτερέων δεδομένα περιγράφονται εκείνα στα οποία οι πληροφορίες συλλέγονται και καταγράφονται από κάποιον άλλον νωρίτερα και για σκοπούς, οι οποίοι είναι διαφορετικοί από εκείνους του συγγραφέα⁵⁷. Τα δευτερέων δεδομένα παρέχουν την βάση για ένα καλό ιστορικό πληροφοριών, θέτοντάς με ικανή να καταλάβω το αντικείμενο εργασίας μου καθώς και να παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για στήριξη των θεωριών από την πρωταρχική έρευνα. Είναι ευνόητο λοιπόν ότι μπορεί ευκολότερα κάποιος να βρει δευτερέων δεδομένα για την έρευνα του, αφού αυτά έχουν γραφτεί προηγουμένως και έχουν εκδοθεί σε κάποιο έντυπο τύπο ή στο διαδίκτυο. Τα περιοδικά και ο έντυπος τύπος είναι πρωταρχική φιλολογική πηγή για κάθε πληροφορία. Τα άρθρα σε αυτά είναι ικανοποιητικά προσβάσιμα και αναφέρονται σε ποικίλα θέματα της καθημερινότητας⁵⁸.

Επιπλέον τα βιβλία αλλά και τα άρθρα τα οποία χρησιμοποιήθηκαν σε αυτήν την συλλογή πληροφοριών και προτάσεων, παρείχαν πληροφορίες οι οποίες μου έδωσαν την ευκαιρία να αναπτύξω αναλυτικά τις θέσεις μου στην συγκεκριμένη έρευνα. Πάντα τα βιβλία αποτελούν μια αξιόπιστη μέθοδο συλλογής πληροφοριών, καθώς έχουν γραφτεί για ένα συγκεκριμένο σκοπό και παρέχουν συγκροτημένη σκέψη και ανάπτυξη αντικειμένου.

Το σημαντικότερο όμως πλεονέκτημα των δευτερογενών στοιχείων αφορά το μικρό κόστος και το σύντομο χρονικό διάστημα που απαιτείται για τη συλλογή τους. Αν οι πληροφορίες που απαιτούνται είναι διαθέσιμες με τη μορφή δευτερογενών στοιχείων, ο ερευνητής απλά χρειάζεται να προστρέξει στην πηγή τους, να τα εντοπίσει και να τα συγκεντρώσει. Αυτό συνήθως απαιτεί μικρό χρονικό διάστημα και μικρό κόστος. Ακόμη και στην περίπτωση που υπάρχει κάποια χρέωση για τη χρήση τους, το κόστος είναι πολύ μικρότερο από αυτό που θα απαιτείτο για να συγκεντρώσει η εταιρεία τα στοιχεία αυτά.

⁵⁷ Saunders M., Lewis P. and Thornhill A., 2000, "Research Methods For Business Students", London: Prentice Hall.

⁵⁸ Zikmund W.G., 2000, "Business Research Methods". London: Harcourt college publishers.

Πρέπει όμως να έχουμε υπόψη μας ότι όταν χρησιμοποιούνται δευτερογενή στοιχεία, είναι πολλές φορές αναγκαίο να γίνουν υποθέσεις και παραδοχές ώστε να καταστεί δυνατή η όσο αποτελεσματικότερη χρήση τους. Ο αποφασιστικός παράγοντας εδώ είναι η χρησιμοποίηση “λογικών” υποθέσεων και παραδοχών.

5.2.1 Μειονεκτήματα Δευτερογενών Δεδομένων

Παρά την σπουδαιότητα αλλά και την χρησιμότητα που παρουσιάζουν τα δευτερογενή δεδομένα στην διεκπεραίωση και συλλογή στοιχείων, εμφανίζουν τρία (3) σημαντικά προβλήματα :

- ✓ *Διαθεσιμότητα* : Για συγκεκριμένα προβλήματα είναι δυνατόν να μην υπάρχουν δευτερογενή δεδομένα
- ✓ *Ακρίβεια* : Ελλείψεις και μεθοδολογικές λεπτομέρειες που τις περισσότερες φορές δεν αναφέρονται καθόλου
- ✓ *Επάρκεια* : Μπορεί να υπάρχουν δευτερογενή δεδομένα τα οποία είναι διαθέσιμα και αρκετά ακριβή, αλλά να μην επαρκούν για να καλύψουν τις ανάγκες του συγγραφέα ή ερευνητή ενός θέματος

5.2.2 Πηγές Δευτερογενών Δεδομένων

Οι πηγές των δευτερογενών δεδομένων, χαρακτηρίζονται ως *εσωτερικές* και *εξωτερικές*. Ως εσωτερικές αναφέρονται εκείνες οι οποίες περιλαμβάνουν πληροφορίες και ερμηνείες αναφορικά με το θέμα της τουριστικής πολιτικής σε θέματα αειφορίας και βιωσιμότητας και ως εξωτερικές χαρακτηρίζονται εκείνες που παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες και στοιχεία που έχουν δημοσιευθεί νωρίτερα σε διάφορες μελέτες ή παρέχονται επί πληρωμή από διάφορους

οργανισμούς έρευνας, τις διάφορες κλαδικές μελέτες και δημοσιεύσεις Οργανισμών και Υπουργείων.

5.3 Ανάλυση Δεδομένων

Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν, παράγουν ποιοτικά δεδομένα, τα οποία αναλύθηκαν και επεξεργάστηκαν. Οι απαντήσεις που προσφέρονται σε συνδυασμό με τις πηγές που έχουν επιλεγεί για να τεκμηριωθεί η έρευνα, θα βοηθήσουν στην συνέχεια στη σωστή εκτίμηση των γεγονότων και των πηγών αυτών και να καταλήξω σε κάποια συμπεράσματα.

6. Κεφάλαιο 6^ο : Επίλογος - Συμπεράσματα

Σκοπός της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας ήταν να εξετάσει κυρίως την σημασία της λειτουργίας της τουριστικής αγοράς αλλά και το τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι τουριστικές επιχειρήσεις και οι τόποι προορισμού των τουριστών στις μέρες μας μέσω της εφαρμογής της αιφόρου ανάπτυξης. Επίσης τη σχέση βιωσιμότητας και αιφόρου ανάπτυξης καθώς και πως η αιφόρος ανάπτυξη βοήθησε τις περιοχές που αναφέρονται στη παρούσα εργασία ως περιπτώσεις μελέτης. Σημαντικό ρόλο στην διερεύνηση αυτή, κατέχει και η έρευνα η οποία διεξήχθη και με βοήθησε να καταλήξω στα αποτελέσματα και σχετικά συμπεράσματα.

Ο Διεθνής Τουρισμός έγινε το σημείο ενδιαφέροντος για έναν μεγάλο αριθμό κυβερνήσεων σε όλο τον κόσμο, αφού όχι μόνο έδινε νέες θέσεις εργασίας αλλά μετατρέπεται ένα σημαντικό μέσο για την εισροή ξένου συναλλάγματος. Ο τουρισμός στις μέρες μας έχει αναπτυχθεί σημαντικά σε οικονομική και σε κοινωνική σημασία, είτε αυτός απευθύνεται σε τουρισμό πόλης είτε υπαίθρου και στα διάφορα καταλύματα και ξενοδοχειακές μονάδες που λειτουργούν εκεί.

Σύμφωνα με τις αρχές του Ρίο, *Ανάπτυξη και Περιβάλλον* πρέπει να εξετάζονται μαζί και κάθε ενέργεια που γίνεται για χάρη της ανάπτυξης, πρέπει να εξετάζεται από την πλευρά των περιβαλλοντικών επιπτώσεων προληπτικά.

Μεγάλη έμφαση επίσης, δίνεται στην συνεργασία των λαών σε όλα τα επίπεδα για να μειωθούν οι ανισότητες που υπάρχουν μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών G8 και των υπό ανάπτυξη χωρών στον τομέα της διαβίωσης και απολαβής φυσικών αγαθών.

Θα πρέπει να σημειωθεί πως βιώσιμη ανάπτυξη ή βιωσιμότητα σημαίνει να βασίζονται οι αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές πολιτικές σε μία ανάλυση κόστους-οφέλους και σε μία προσεκτική οικονομική ανάλυση η οποία θα ενδυναμώνει την περιβαλλοντική προστασία και θα οδηγεί σε αυξανόμενα και διατηρήσιμα επίπεδα ευημερίας.

Η μόλυνση του περιβάλλοντος η οποία προέρχεται από την επιχειρηματική δραστηριότητα, καλείται εξωτερική αντικοινωνία ή επιβάρυνση. Στην προσπάθειά της η επιχείρηση να ελαχιστοποιήσει το κόστος παραγωγής μεταφέρει ένα μέρος του στην κοινωνία. Όμως η μόλυνση του περιβάλλοντος δεν αντιστοιχεί σε παίγνιο μηδενικού αθροίσματος. Το κόστος που μεταφέρει η επιχείρηση στην κοινωνία για να μειώσει βραχυπρόθεσμα το δικό της, μακροπρόθεσμα επιβαρύνει τη φήμη της και τελικά ζημιώνεται πολλαπλάσια τόσο η επιχείρηση όσο και η κοινωνία.

Τέλος θα πρέπει να πούμε πως χρειάζεται λοιπόν μια κοινή δράση με σκοπό την σταδιακή μείωση και κατάργηση των όποιων επιδοτήσεων στην κατηγορία των ορυκτών καυσίμων καθώς και των φορολογικών συστημάτων και αντιστοίχων κανονιστικών ρυθμίσεων που αντιστρατεύονται την όποια αποτελεσματική χρήση της ενέργειας η οποία προέρχεται από τον τομέα του τουρισμού και έχουν αντίκτυπο στο φυσικό περιβάλλον.

Βιβλιογραφία

- ✓ Βαμβούκας, Α., Γ., (2004), “Διεθνείς οικονομικές σχέσεις”, Εκδόσεις Μπένου
- ✓ ΕΚΕ - Ελληνικό Δίκτυο Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, “Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη των Επιχειρήσεων”, διαθέσιμο στο www.eke.gr
- ✓ Θανόπουλος Ν. Ιωάννης, 2003, “Επιχειρηματική Ηθική και Δεοντολογία : Εταιρική Κοινωνική ευθύνη”, Interbooks, Αθήνα
- ✓ Παπαδάκης Β., (2002), “Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία”, 4^η Έκδοση, Αθήνα, Ε. Μπένου
- ✓ Κόγκας, Δ., (2007), “Στρατηγικό Επιχειρησιακό Περιβάλλον-Στρατηγική Διοίκηση”, έκδοση Γ. Μπένου, Αθήνα
- ✓ Τσαούσης, Δ.Γ. 1979, “Στοιχεία Κοινωνιολογίας”, έκδοση Γ. Μπένου, Αθήνα
- ✓ Βαρβαρέσου, Στ., 2000, “Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές”, Εκδόσεις Σακουλά
- ✓ Βελισσαρίου Ε., 2002, “Μάνατζμεντ Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού, από το πρόγραμμα σπουδών Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων” (τόμος Δ΄), Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα
- ✓ Τσάρτας, Π., 1996, “Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι : κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό,” Εκδόσεις Σταμούλη
- ✓ Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., 2008, Τόμος Γ΄, “Τουριστικός Τομέας”, Έκδοση για Ε.Α.Π.
- ✓ Μπουραντάς Δ., Παπαλεξανδρή Ν., 1998, “Εισαγωγή στη Διοίκηση Επιχειρήσεων”, εκδόσεις Μπένου, Αθήνα
- ✓ Καζάζης Ν., 2000, “Αποτελεσματικό Μάρκετινγκ για κερδοφόρες πωλήσεις”, εκδόσεις Σταμούλης
- ✓ Κοκκώσης, Χ, Τσάρτας, Π., 2001, “Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον”, Εκδόσεις Κριτική

- ✓ Σύνδεσμος Επενδυτών & Διαδικτύου-(ΣΕΔ), Αθήνα 2006. “Πρόγραμμα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης για τις επιχειρήσεις”, διαθέσιμο στο www.sed.gr
- ✓ Τσαούσης, Δ.Γ. 1979, “Στοιχεία Κοινωνιολογίας”, έκδοση Γ. Μπένου, Αθήνα
- ✓ Daft Richard, 2005. “Οργανωσιακή Θεωρία και Σχεδιασμός : Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη των επιχειρήσεων”, Κλειδάριθμος, Αθήνα
- ✓ Σφακιανάκης Μανόλης, 2000, “Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού”, ΕΛΛΗΝ, Αθήνα
- ✓ Χρήστου Ευαγ., 1999, “Έρευνα Τουριστικής Αγοράς”, εκδόσεις interbooks, Αθήνα
- ✓ Λογοθέτη, Χ., 1997, “Τουρισμός και βιώσιμη ανάπτυξη”, Εκδόσεις Σακκουλά
- ✓ Λογοθέτη, Χ., 2001, “Δίκαιο της τουριστικής βιομηχανίας”, Εκδόσεις Σακκουλά
- ✓ Τσίτουρα, Αν., 1998, “Η εποχικότητα του τουρισμού στην Ελλάδα και τις ανταγωνίστριες χώρες”, έκδοση ΙΤΕΠ
- ✓ Κοκκώσης, Χ, Τσάρτας, Π., 2001, “Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον”, Εκδόσεις Κριτική
- ✓ Σφακιανάκης Μανόλης, 2000, “Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού”, ΕΛΛΗΝ, Αθήνα
- ✓ Χρήστου Ευαγ., 1999, “Έρευνα Τουριστικής Αγοράς”, εκδόσεις interbooks, Αθήνα
- ✓ Crick, M., 1989, “Representations of International Tourism in the Social Sciences”, McGraw Hill, London
- ✓ Montana P. & Charnov B., 2005, “Μάνατζμεντ”, 3^η Αμερικάνικη Έκδοση, Αθήνα, Κλειδάριθμος
- ✓ Kay, J., 2001, *Public Relations Management*, London: Prentice Hall
- ✓ Saunders M., Lewis P. and Thornhill A., 2000, “Research Methods For Business Students”, London: Prentice Hall.
- ✓ Saunders et all, 2005, “Specified ways for research and analysis of data”, Prentice Hall
- ✓ Sekaran U., 1992, “Research Methods for Business, A Skill Building Approach”. New York: John Wiles and Sons Inc.

- ✓ Zikmund W.G., 2000, "*Business Research Methods*". London: Harcourt college publishers.
- ✓ www.kepemep-cree.org/european_policies2/eu_policies_3_gr.html,
"Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Περιβάλλον"
- ✓ www.eur.lex.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=com:2007:0621:FIN:EL:PDF,
"Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό περιβάλλον"
- ✓ www.euro-info.gr/showProductsbyId.asp?Product_id=32580, "Μέτρα για το περιβάλλον και τις μεταφορές"
- ✓ www.kepemep-cree.org/european_policies2/eu_policies_3_gr.html,
"Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Περιβάλλον"
- ✓ www.wikipedia.gr, 2009, "Δημόσιες Σχέσεις"
- ✓ www.naftemporiki.gr, άρθρο "Το μέλλον του Τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση", δημοσίευση 12 Μαρτίου 2007.
- ✓ www.touristorama.gr, 2009
- ✓ www.iataorg.com, 2009
- ✓ www.agrotravel.gr, 2009
- ✓ Υπουργείου Ανάπτυξης, «Τουρισμός – Στόχοι και Προτεραιότητες», Οκτώβριος 2004
- ✓ Ι.Τ.Ξ.Ε., «Ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού, επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και νέες μορφές τουρισμού στη Κρήτη», Α΄ & Β΄ Τεύχος, Σεπτέμβριος 2005
- ✓ Ι.Τ.Ξ.Ε., «Μελέτη σχεδιασμού δράσεων για την ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού σε ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές», (ΕΟΤ), Α΄ τεύχος Ιούλιος 2006 – Β΄ τεύχος Ιούλιος 2007.
- ✓ Εφημερίδα Μακεδονία, Δεκέμβριος 2008